

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2023 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Politiske rasjonaler bak innføringen av arealnøytralitet i Nordre Follo kommune

Political rationales behind implementation of the
area neutrality policy in the Norwegian municipality
of Nordre Follo

Martin Løken
By- og regionplanlegging

Forord	4
Sammendrag	5
Summary	5
1. Innledning	6
1.1 Bakgrunn og formål	6
1.2 Problemstilling	7
1.3 Avgrensning	8
1.4 Oppbygging av oppgaven	9
1.5 Begreper	9
2. Teoretisk rammeverk	9
2.1 Politiske strømninger	10
2.1.1 Lipset og Rokkan: Fra sosiostrukturelle til verdibaserte strømninger	10
2.1.2 Ingleharts postmaterialisme	11
2.1.3 Lokal kontekst	11
2.2 Natur og økosystemtjenester	11
2.2.1 Antroposentrisk, patosentrisk, biosentrisk og økosentrisk natursyn	12
2.2.2 Økosystemtjenester	12
2.3 Vekstdiskurser	13
2.3.1 Ubegrenset evig vekst	13
2.3.2 Grønn vekst	14
2.3.3 Nedvekst	15
2.4 Grønt og grått	17
2.4.1 Fremveksten av grønne partier	17
2.4.2 Den grå-grønne aksene	18
2.5 Arealnøytralitet - status og aktører	19
2.5.1 Definisjoner av arealnøytralitet	19
2.5.2 Arealnøytralitetens to grunnleggende spørsmål	20
2.5.3 Aktører	21
3. Metode	22
3.1 Datainnsamling og datahåndtering	22
3.2 Utvalg av best case	23
3.2.1 Nordre Follo som best case	23
3.2.2 Knappeste mulige flertall for arealnøytralitet	24
3.2.3 Parallele forskningsprosjekter og påvirkninger	24
3.2.4 Nordre Follos natur	25
3.3 Kvalitative intervjuer	25
3.4 Utvalg av intervjupersoner	25
3.5 Gjengivelse av sitater	26
3.6 Dokumentstudier som metode	27
3.7 Analysemetode	27
3.7.1 Analyse av intervjuer	27

3.7.2 Analyse av dokumentstudiets funn	28
3.8 Ontologi	29
3.9 Epistemologi	29
3.10 Kan man generalisere fra case?	30
3.11 Roller, førforståelse og potensiell intervju effekt	30
3.11.1 Roller	30
3.11.2 Mitt personlige ståsted	31
3.11.3 Førforståelse	32
3.11.4 Intervju effekt	33
4. Resultater	34
4.1 Partiprogrammene om arealnøytralitet og natur	34
4.1.1 Arealnøytralitet ble ikke nevnt	34
4.1.2 MDG sto for arealnøytralitet allerede i 2019	34
4.1.3 Naturfokuset øker hos alle partier i 2023	35
4.2 Partiprogrammene om vekst	35
4.2.1 Miljøpartiet De Grønne	35
4.2.2 Sosialistisk Venstreparti	36
4.2.3 Venstre	37
4.2.4 Arbeiderpartiet	37
4.3 Intervjuene	38
4.3.1 Kulturelle økosystemtjenester er høyt verdsatt	38
4.3.2 Sammenhenger mellom natur og klima	40
4.3.3 Antroposentriske og økosentriske natursyn sameksisterer	40
4.3.4 En prinsipiell kur	41
4.3.5 Rettferdighet og oppvekstvilkår	42
4.3.6 Forpliktet til folkevekst	43
4.3.7 Syn på økonomisk vekst	44
5. Drøfting	46
5.1 Arealnøytralitet	46
5.1.1 Natursynet endrer seg	46
5.2 Nordre Follo's politiske landskap	46
5.2.1 Miljøpartiet De Grønne - nærmest nedvekst men bruker ikke begrepet	46
5.2.2 Sosialistisk Venstreparti - tegn på et nyoppdaget miljøengasjement	47
5.2.3 Venstre - natur, innovasjon og grønn vekst	48
5.2.4 Arbeiderpartiet - et vekstorientert parti med noen grønne spor	49
5.2.5 Lokalpartiene på den grå-grønne vekstaksen	50
5.3 Refleksjoner rundt oppgaven	51
5.3.1 Diskursene har utviklet seg	51
5.3.2 Grønt nedvekst-perspektiv	52
5.4 Veien videre	52
6. Konklusjon	54
6.1 Natur og økosystemtjenester	54
6.2 Vekstdiskursen	54
6.3 Rasjonalet bak arealnøytralitet	55

Forord

Å skrive masteroppgave midt oppi et ellers travelt liv har vært alt mellom veldig slitsomt og utrolig stimulerende, men jeg heller definitivt mest til det sistnevnte.

Da mars 2023 gikk mot slutten hadde jeg hatt et sprøtt program som oppsummerer godt det rollemangfoldet jeg redegjør for i kapittelet om førforståelse: Jeg tok tog og buss til Tromsø på korhelg og brukte én uke på å haike hjem igjen til Ås gjennom vind, kulde og flotte menneskemøter. Jeg deltok i Fosen-aksjonene i Oslo og satte meg ned foran garasjerampen til Finansdepartementet som aktivist. Deretter var jeg fungerende ordfører for Ås i elleve dager. Parallelt med dette hadde jeg i starten av mars gjennomført intervjuene til denne masteroppgaven. Da var batteriet nesten flatt (forståelig nok, sier noen!) og jeg trengte en lengre pause.

Jeg vil derfor takke NMBU for å vise fleksibiliteten og romsligheten til å gi meg litt lengre tid. Det ville dessuten vært vanskelig for meg å fullføre om jeg ikke hadde hatt de siste tre ukene om sommeren, uten den endeløse strømmen av distraksjoner det innebærer å være lokalpolitiker.

Så vil jeg få takket min veileder Gro Sandkjær Hanssen, for å være alltid like sylskarp, analytisk og med konstruktive tilbakemeldinger. Hver veiledningstime har løftet meg opp og inspirert meg.

Jeg vil dessuten rette en stor takk til hippiekollektivet mitt på Slørstad, spesielt Magnus og Guro, som har støttet meg gjennom samtaler, bakt brød, stelt med kjøkkenhagen, vasket litt ekstra og ikke minst satt igjen middagsrester til meg gjennom en travel innspurt.

Jeg hadde klart det uten dere altså (!). Men denne tida hadde ikke vært halvparten så fin uten dere. Takk for livskvaliteten som dere er med på å muliggjøre.

Martin Løken
17. juli 2023

Sammendrag

Denne case studien undersøker Nordre Follo kommunes innføring av arealnøytralitet, med hovedvekt på arealpolitikkenes rolle for å bidra til løsninger på klima- og naturkrisen. Gjennom bruk av teorier knyttet til valgforskning og diskurser rundt vekst, grønn vekst og nedvekst, forsøker oppgaven å undersøke og forklare fire av de største posisjonspartiene i perioden 2019-2023 sitt rasjonale bak beslutningen om å innføre arealnøytralitet. Ved hjelp av kvalitative intervjuer og en dokumentstudie av aktørenes partiprogram, plasseres partiene på en politisk grå-grønn akse langs de nevnte vekstdiskursene. Denne aksen brukes deretter som utgangspunkt for å forklare og drøfte det politiske landskapet arealnøytralitet har blitt til innenfor, som tar i betraktning ideologiske skillelinjer og lokale forhold som kan ha bidratt til at Nordre Follo er den første kommunen i Norge som gir arealnøytralitet et forpliktende innhold som legger føringer for lokal arealplanlegging.

Summary

This case study examines the municipality of Nordre Follo and the implementation of area neutrality, with a main focus on spatial planning policies' role in contributing to solutions to the climate and nature crisis. Through theories on electoral research and discourses connected to growth, green growth and degrowth, this thesis makes an attempt to explore and explain four of the biggest parties in the 2019-2023 coalition in the local government's rationale behind implementing area neutrality. Through qualitative interviews and a document study of the political programmes of these stakeholders, the parties are placed on a political axis between grey and green along the aforementioned growth discourses. This axis is then taken as a starting point to explain and discuss the political landscape area neutrality has been implemented in, and takes into consideration some ideological cleavages and local circumstances that might have contributed to Nordre Follo being the first municipality in Norway giving area neutrality a legally binding content in local spatial planning.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

“Humanity is waging war on nature. This is suicidal. Nature always strikes back. And it is already doing so with growing force and fury.”

- António Guterres, FNs generalsekretær (FN, 2022)

I sin tale om naturens tilstand i 2022 uttalte FNs generalsekretær at den definerende oppgaven for det 21. århundre er å slutte fred med naturen (ibid.). Det internasjonale naturpanelet IPBES lanserte i 2019 sin rapport om økosystemer (FNs naturpanel, 2019). Denne slo fast at naturen er avgjørende for menneskehetens overlevelse og livskvalitet, og at menneskelig aktivitet er hovedårsaken til at om lag 25 % av verdens planter og dyr er truet med utryddelse. Den viktigste årsaken til skadene er arealendringer (ibid.).

Klima og natur er uløselig sammenkoblet. Mange typer arealbruk medfører betydelige klimautslipp, både direkte fra åpen jord, drenert myr eller fossile anleggsplasser, men også indirekte gjennom energi- og materialbruk og økte transportbehov. Degradert og ødelagt natur binder ikke karbon like godt som intakt natur, og er i tur mer sårbare for effekten av klimaendringene. Marine og landbaserte økosystemer binder årlig 5,6 gigatonn karbon, noe som tilsvarer 60% av årlige menneskeskapte CO₂-utslipp (ibid.).

I Montreal desember 2022 signerte miljø- og klimaminister Espen Barth-Eide Naturavtalen på Norges vegne (FNs naturpanel, 2022). Avtalen setter mål om representativt vern av 30 prosent av all natur på land og til havs innen 2030. Et annet mål i avtalen er at 30 % av natur som er degradert skal iverksettes restaurert innen 2030 (ibid.). Gjennom Parisavtalen forplikter Norge seg til å kutte sine utslipp med minst 55 % fra 1990-nivå innen 2030 (FNs klimapanel, 2015). Det haster både for klima og natur. Utviklingen går ikke fort nok til at vi når våre egne mål. Norge slapp i 2022 ut 48,9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter (SSB, 2023), målet tilsvarer 23,1 millioner tonn innen 2030 (Øystese, 2023). Vi er altså langt unna, hastigheten er for lav: Utslippene gikk i perioden 2021-2022 ned med bare 0,5% (SSB, 2023).

Norske kommuner er landets primære arealmyndighet, og gjennom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel legger kommunene de grunnleggende føringene for arealbruken. Alt areal på fastlands-Norge ligger i en kommune. Dette gjør kommunenes arealpolitikk til et viktig verktøy som kan bidra til å løse klima- og naturkrisen. At kommunestyret vedtar kommuneplanene gjør også arealbruk til et lokalpolitisk spørsmål. Mitt bidrag til litteraturen innen feltet arealplanlegging, er at jeg ser på arealpolitikken. Slik forsøker jeg å bygge en bro mellom lokalpolitikk, arealplanlegging og en nedvekstdiskurs som har økende tilslutning hos forskere, besteforeldre og aktivister.

Arealpolitikken er et område som får mindre oppmerksomhet innenfor de faglige tradisjonene i arealplanleggingen. Like fullt ligger politikken som et urokkelig premiss for alle by- og regionplanleggere i Norge, enten de arbeider privat eller i det offentlige. Politikken legger spesielt sterke føringer for arbeidet for planleggere i landets kommuneadministrasjoner. Selv om planleggerne sjelden anbefaler kjøpesenter på myr utenfor et tettsted, kan lokalpolitikere i en håndvending - og uten utredning - vedta slike mål og utstede marsjordre for kommunale planleggere.

Hva nedvekst betyr for arealplanleggingsfaget og vice versa er også et lite undersøkt brytningsfelt som det er min intensjon å kunne bidra til (Xue & Kębłowski, 2022). At økonomien skal vokse samtidig som vi setter oss ambisiøse mål om å redusere naturtap og klimautslipp, gjør det ekstra utfordrende å lykkes fordi vi hvert år får en stadig større økonomi å omstille (Hickle, 2020). Nedvekst er et forskningsfelt som har sett en økning i antallet bidrag de siste årene. Det er derfor interessant å følge Nordre Follo videre for å se om arealnøytralitet blir starten på en nedvekst-tankegang i norske kommuners arealpolitikk.

Caset, Nordre Follo kommune, er en av om lag 50 kommuner som har vedtatt en målsetting om arealnøytralitet. Kommunen utmerker seg blant disse som den første som vedtar forpliktende bestemmelser knyttet til økologisk kompensasjon og arealregnskap i kommuneplanens arealdel (Nordre Follo kommune, 2023a). Kommunen har derfor fått stor oppmerksomhet både i Norge, men også i utlandet rundt arbeidet som har blitt gjort på dette feltet. Om andre kommuner følger deres eksempel, kan det føre til at byspredningsutviklingen som har preget Norge siden etterkrigstiden kommer til en stans. Å omdisponere landbruksområder til arealer for bebyggelse og anlegg har opp gjennom tidene vært en forutsetning for denne byspredningen. Nordre Follo rydder og tilbakefører 510 dekar arealreserver til bolig- og næringsformål til landbruks-, natur- og friluftformål (LNF). Dersom nye arealer skal bygges ned kreves økologisk kompensasjon. Slik definerer Nordre Follo arealnøytralitet på en måte som om noen år setter en effektiv stopper for byspredning i egen kommune. Nordre Follo kommune gjør med dette noe svært innovativt. *Jeg ønsker å se nærmere på hvorfor de gjør dette.*

1.2 Problemstilling

Denne oppgaven undersøker hva som er politikernes rasjonale for å innføre arealnøytralitet med forpliktende bestemmelser og innhold knyttet til økologisk kompensasjon i Nordre Follo. Oppgaven tar for seg om det er noe ved lokalpolitikernes politiske syn som kan forklare at Nordre Follo er først ut med å definere arealnøytralitetsbegrepet og forplikte seg til dette.

Hovedproblemstilling:

“Hva er lokalpolitikernes rasjonale for å innføre arealnøytralitet i Nordre Follo?”

For å snevre inn problemstillingen har jeg formulert to delspørsmål. Arealnøytralitet kan ses som en beskyttelse av naturen fra trusselen om bygge- og anleggsaktivitet. Jeg antar Nordre Follos lokalpolitikere vedtar arealnøytralitet fordi de er opptatt av å ivareta natur. Jeg ønsker derfor å se nærmere på hvilket syn politikerne har på naturen og økosystemtjenester, og hvordan dette har påvirket beslutningen om arealnøytralitet.

Delspørsmål 1:

“Hvilken rolle har lokalpolitikernes syn på natur spilt for deres beslutning om å innføre arealnøytralitet?”

Dette spørsmålet er tosidig. Arealnøytralitet kan også ses som en begrensning på byggeaktivitet i kommunen. Jeg ønsker derfor å forstå hvordan politikere ser på vekst, og herunder forstå i hvilken grad de følger en tanke om nedvekst.

Delspørsmål 2:

“Hvilken rolle har lokalpolitikernes syn på vekst spilt for deres beslutning om å innføre arealnøytralitet?”

1.3 Avgrensning

Oppgaven tar for seg folkevalgtes rasjonale i Nordre Follo, og primærkildene er intervjuer med seks lokalpolitikere som er valgt inn i kommunestyre og andre folkevalgte organer i Nordre Follo, fra totalt fire partier, samt deres partiprogrammer for to perioder.

De sekundære kildene er forskningsartikler og bøker som inngår i en begrenset litteraturstudie innen temaene som berøres av oppgaven, og enkelte intervjuer med ansatte i Nordre Follo kommune. Jeg har også analysert partiprogrammene for 2019-2023 og 2023-2027. Programmene som er gjeldende for inneværende periode er relevante for å se hva partiene mente offentlig om natur, vekst og arealnøytralitet før de ble valgt inn. Samtidig ser jeg på de nyeste programmene (2023-2027). De nyeste programmene kan ha tatt opp i seg justeringer basert på politikernes erfaringer i perioden.

Oppgaven har et partimessig og personlig perspektiv på den måten at den beskriver det enkelte partis holdning til innføring av arealnøytralitet, men gir muligens også innsikt i enkeltpersoners drivkrefter og innfallsvinkler. Oppgaven gir ikke en innsikt i holdningen til gruppeledere i *alle* partier som har bidratt til å realisere arealnøytralitet i Nordre Follo. For dette mangler intervjuer med en enslig representant fra Rødt og en uavhengig representant (opprinnelig valgt inn for KrF i 2019).

Oppgaven vurderer ikke om arealnøytralitet, slik Nordre Follo har innført den, egner seg til å løse de utfordringene som lokalpolitikere er opptatt av. I hvilken grad arealnøytralitet er et egnet verktøy for å løse natur- og klimakrisen er et langt større spørsmål som denne oppgaven ikke forsøker å finne svar på. Oppgaven vil også ha et hovedsakelig miljømessig perspektiv. Vekstdiskursene vi skal se nærmere på har også økonomiske og sosiale dimensjoner. Selv om det økonomiske og sosiale ofte er tett sammenkoblet med miljøaspektene, vil likevel oppgaven og utvalgt teori fokuseres inn mot en grunnleggende grønn grunntone. Videre vil oppgaven ikke fokusere på hvordan individene i undersøkelsen har utviklet rasjonalene som dukker opp, men begrense seg til å avdekke og sette rasjonalene inn i den politiske konteksten som oppgaven redegjør for.

1.4 Oppbygging av oppgaven

Jeg vil først (kapittel 2) redegjøre for teorier og perspektiver knyttet til Lipset og Rokkans skillelinjemodell (Lipset & Rokkan, 1967). Jeg vil også se på Ingleharts post-materialistiske linje (Inglehart, 1977). Denne er mye brukt til å analysere verdisyn i miljøspørsmål, og jeg bruker den til å etablere en grå-grønn linje i politikken. På denne plasserer jeg Hammers vekstdiskurser (Hammer, 2016). Jeg argumenterer for at nedvekst er motpolen til evig vekst på den grå-grønne aksene, og legger skillelinjen langs holdepunktene evig vekst (tesen), grønn vekst (syntesen) og nedvekst (antitesen). Jeg redegjør deretter for andre relevante bidragsyttere langs denne grå-grønne aksene. I slutten av teorikapitlet presenterer jeg arealnøytralitet som konsept. I metodekapitlet (kapittel 3) viser jeg hvilken vitenskapelig ramme litteraturstudien, intervjuene og dokumentstudien har blitt gjort innenfor. Jeg begrunner valg av Nordre Follo som best case, for dokumentanalysen, intervju som metode, utvalget av intervjupersonene og redegjør for egen forforståelse. I kapittel 4 redegjør jeg for funnene jeg har gjort og fremstiller disse så objektivt som mulig, i lys av det teoretiske rammeverket. I kapittel 5 tolker og drøfter jeg disse funnene for å forsøke å svare på problemstillingen og de to delspørsmålene. I kapittel 6 konkluderer jeg ved å presentere det jeg mener er de viktigste funnene oppgaven.

1.5 Begreper

Arealnøytralitet: netto null endring i forholdet mellom nedbygd areal og arealer med natur/dyrka mark over tid.

Økonomisk vekst: vekst i produksjon, for land ofte målt årlig økning i brutto nasjonalprodukt (BNP).

Folkevekst: vekst i antall innbyggere innenfor et område

Økosystem: alle de levende organismene som finnes på et sted og miljøet de lever i

Biologisk mangfold: mangfoldet av liv som finnes, både målt i arter, naturtyper og det genetiske mangfoldet innen artsgrupper

Økosystemtjenester: alle de fordeler mennesker får fra økosystemer

Fellesgoder: i denne oppgaven brukes dette om ikke-rivaliserende og ikke-eksklusive økosystemtjenester. Dette betyr goder som én kan benytte uten at det ødelegger for en annens mulighet til også å benytte godet. Eksempler er friluftsliv, badevann og skogens regulering av lokalklima.

Politikk: prosesser og beslutninger innrettet mot å forme samfunnets funksjonsmåte og utviklingsretning (Hammer, 2016, s.16)

Natur: natur omfatter også kulturlandskap i denne oppgaven, selv om det sjelden forstås slik i dagligtale. Noen ganger skrives derfor også "natur og dyrka mark" for å tydeliggjøre at også åkre telles med.

Nærnatur: Minst 200 daa sammenhengende natur med allemannsrett, innen 500 meter fra bosted

2. Teoretisk rammeverk

Hovedteorien denne oppgaven bygger på er Svein Hammers vekstdiskurser (Hammer, 2016). Som bakgrunn for Hammers vekstdiskurser presenterer jeg Lipset og Rokkans skillelinjemodell. Skillelinjemodellen er mye brukt til å forklare fremveksten av politiske

partier i Vest-Europa fra slutten av 1800-tallet (Lipset & Rokkan, 1967; Rokkan, 1987). Denne er supplert med Ingleharts teori om post-materialistiske verdier. (Inglehart, 1977). Denne er mye brukt for å forklare endringer i velgerbevegelser etter 60-tallet, blant annet for å analysere velgerstrømninger som kan forklare et økende fokus på miljøpolitikk.

Jeg vil i dette kapitlet kort redegjøre for hovedtrekkene i Lipset og Rokkans, og Ingleharts teorier som kan brukes til å forklare verdisyn knyttet til miljøspørsmål. Deretter vil jeg beskrive de tre vekstdiskursene Hammer beskriver: *konvensjonell vekst*, *grønn vekst* og *nedvekst*. På denne akse vil jeg presentere noen flere hovedbidrag til diskursene de senere årene (Hickle, 2020; Stoknes, 2020). Samlet vil dette utgjøre de teoretiske brillene jeg skal analysere og drøfte mine funn etter.

Utover disse teoriene vil jeg redegjøre for det kunnskapsgrunnlaget jeg anser som viktig for oppgaven. Jeg vil forklare begreper rundt natursyn og oresentere *Millennium Ecosystem Assessments* kategorisering av økosystemtjenester (Millennium Assessment Report, 2005). Til slutt redegjør jeg for arealnøytralitet som begrep og den versjonen som er innført i Nordre Follo kommune. Her presenterer jeg aktører som har vært viktige for etableringen av arealnøytralitet kommunen.

2.1 Politiske strømninger

Valgforskning forsøker ofte å forklare årsakene til partipolitisk tilhørighet og strømninger innen politikken. Vi skal nå se nærmere på skillelinjemodellen til Lipset og Rokkan, og deretter Ingleharts teori om post-materialisme.

2.1.1 Lipset og Rokkan: Fra sosiostrukturelle til verdibaserte strømninger

Sosial status er en faktor som tradisjonelt er mye brukt til å forklare folks partivalg. Selv om sammenhengene mellom sosiale strukturer og partivalg er forsøkt beskrevet gjennom mange teoretiske innfallsvinkler, er det Seymour Martin Lipset og Stein Rokkans skillelinjemodell som har stått mest sentralt i litteraturen på dette området i moderne tid (Lipset & Rokkan, 1967). Deres modell har ligget til grunn for mange empiriske analyser innen valgforskningen. Lipset og Rokkans modell tar utgangspunkt i den nasjonale og den industrielle revolusjon. Fremveksten av statene genererte konfliktlinjer mellom sentrum og periferi, mellom kirke og stat og mellom europeiserte akademikere og folk som fører mer praktiske rettede levesett. Den industrielle revolusjonen genererte konflikten mellom produsent og konsument av fiske- og landbruksprodukter, kort sagt mellom by og land. En annen skillelinje som den industrielle revolusjon førte til, var den mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, spesielt i de fremvoksende industrisamfunnene (Rokkan, 1987). Dette blir brukt til å forklare en "frosset" situasjon fra århundreskiftet til 1960, en periode der man ser relativt små endringer i partisammensetninger og -størrelser (Lipset & Rokkan, 1967).

Slik kan man se på partipolitikken som toppen av isfjellet i et hav av politiske strømninger. Lipset og Rokkan forklarer skillelinjene som interessenmotsetninger og understrømmer under partipolitikken som påvirker både fremveksten av partier og folks partivalg.

2.1.2 Ingleharts postmaterialisme

Ronald Inglehart kom med kritikk av denne skillelinjemodellen på 70-tallet og mente den var ufullstendig (Inglehart, 1977). I samme tidsrom som Lipset og Rokkan utviklet sin teori på slutten av 60-tallet, mente han samfunnet gikk inn i en postmaterialistisk fase. Dette innebar at verdiene til individer utviklet seg fra å handle om nødvendige fysiske, materielle og økonomiske mål til å i stadig større grad dreie seg om postmaterielle verdier, slik som autonomi, tilhørighet, identitet, politisk deltakelse, miljøvern, kreativitet og selvrealisering. Han bygget dette på en sosialiseringshypotese og knapphetshypotese (ibid.). Sosialiseringshypotesen innebærer at våre verdier formes i barne- og ungdomsårene og gjerne forblir stabile gjennom et individs livsløp. Knapphetshypotesen ser det som avgjørende hvorvidt et menneskes fundamentale materielle behov blir dekket. Den største subjektive verdien blir gitt til det man opplever at man har størst relativ knapphet på. Dette innebærer at verdier og strømninger i samfunnet endrer seg gradvis. Etter hvert ble det stadig flere som i etterkrigstiden vokste opp uten usikkerhet knyttet til blant annet økonomisk ustabilitet og krig. Slik endrer velgerstrømningene seg ettersom de yngre generasjonene erstatter de eldre. Inglehart så slik sin teori som kumulativ til Lipset og Rokkans.

Han fremholdt at velgermassene uansett ikke er frosset fast i en så stabil politisk materielt forankret situasjon som Lipset og Rokkan hevdet. Her bringes identitetspolitikk inn og understrømmene flytter seg raskere enn før, fordi verdier er mer formbare enn de tradisjonelle skillelinjene. Politikere som ønsker valgoppslutning må følge med, og justere kursen deretter (ibid.). Samuel og Barbara Hays har kritisert tilnærmingen, og mener man risikerer å redusere miljøspørsmål til et abstrakt overskuddsfenomen (Hays & Hays, 1987). De påpeker at miljøbekymringer handler om steder som folk kjente godt. De skriver: "*The environmental movement grew out of concern for the quality of such places, and often it was organized and drew its strength from a shared sense of what was at stake on the part of many people in a given place.*" (ibid. S. 36)

2.1.3 Lokal kontekst

Teoriene til Lipset, Rokkan og Inglehart har et nasjonalt og vest-europeisk fokus. De kan være et nyttig utgangspunkt for å forstå lokalpolitikken, men mye tyder likevel på at det lokale nivået kan ha egne og avvikende plasseringer i det politiske landskapet (Sandkjær et.al, 2018, s. 84). En undersøkelse av sammenhenger og forskjeller mellom nasjonale jordvernsmål og lokal forvaltning av jordressursene, tyder på at konklusjonen til lokale folkevalgte i stor grad avhenger av den lokale utviklingskonteksten. I tillegg til en overordnet ideologi har også lokalpartiene med seg sine lokale erfaringer, og deres lokale politikk blir også farget av lokale politiske tradisjoner og konflikter (ibid.). Lokalpartiene i Nordre Follo kan altså ha andre politiske plasseringer i landskapet enn deres parti har nasjonalt. Dette gir rom for overraskelser når vi senere skal undersøke lokalpolitikernes syn.

Snart vil jeg presentere Hammers vekstdiskurser på en akse etter disse teoriene. Men først skal vi se nærmere på hva det innebærer å ha et *naturesyn*.

2.2 Natur og økosystemtjenester

Et grunnleggende spørsmål er, hva er natur? For denne oppgaven vil natur defineres ut fra arealnøytralitet som kontekst: Natur er da alt areal som ikke består av bygninger og anlegg.

Natur er både skog, myr, fastmark, vann, fjord men også jordbruksarealer som dyrka mark og beitemark. Mesteparten av det vi ser som natur i dag er berørt på en eller annen måte, også skogene våre er ofte plantet. Med en anerkjennelse for at det finnes svært forskjellige typer natur innen dette begrepet, vurderes denne definisjonen vurderes som tilstrekkelig for denne oppgaven. Nå skal jeg gå gjennom noen grunnleggende skiller mellom natursyn, før jeg løfter beskrivelser av økosystemtjenester og hvordan vi setter disse i en kontekst.

2.2.1 Antroposentrisk, patosentrisk, biosentrisk og økosentrisk natursyn

Perspektivet på natur som dominerer i vår tid er å se på *nytteverdien* naturen har for oss mennesker. Dette kalles et antroposentrisk natursyn (Hessen, 2020). Den australske filosofen Peter Singer tar til orde for at det store flertallet av andre levende vesener føler smerte, har følelser og sanseerfaringer. Han fremholder at andre vesener har en iboende verdi som innebærer at vi ikke bør utnytte disse, dersom det kan påvises at det er strengt nødvendig for egen overlevelse (Singer, 2020). Singer er representant det *patosentriske* natursynet, som mer presist legger grunnlag for en dyreetikk (Singer, 2002). Et radikalt skritt videre vekk fra antroposentrisme finner vi det biosentriske synet, som betyr at det levende fortjener respekt og vern mot utnyttelse. Siden alt levende eksisterer i en relasjon til sine omgivelser, innebærer dette også en respekt for deres levende miljøer (Eckersley, 1992). Her finner vi en glidende overgang til det økosentriske natursynet som kjennetegnes ved å også gjerne erkjenne verdi for både arter og mer abstrakte størrelser som økosystemer og naturtyper (Hessen, 2020).

2.2.2 Økosystemtjenester

Økosystemtjenester er fordelene mennesker får av økosystemer, og fokuset på økosystemtjenester utgjør slik en grunnleggende antroposentrisk innfallsvinkel til natur. FNs økosystemstudie *Millennium Ecosystem Assessment (MA)* ble lagt fram i 2005 og var et arbeid der over 1300 forskere var involvert (Millennium Assessment Report, 2005). Et av de viktigste funnene i studien var at om lag 15 av de kjente 24 økosystemtjenestene er i tilbakegang grunnet menneskelig aktivitet. *The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)* er et prosjekt som følger opp Millennium Ecosystem Assessment. Denne forsøker å vise hvordan forringelse av miljøverdier i økosystemer går ut over verdens økonomier (TEEB, 2010). Formålet med å kartlegge økosystemtjenestene var å vise at intakte økosystemer i tillegg til å ha en egenverdi, tilfører menneskene helt konkrete verdier både av sosial og økonomisk art, og slik inspirere både bedrifter og nasjonale og lokale myndigheter til nye praksiser (ibid.).

I Millennium Assessment Report deles økosystemtjenestene inn i fire kategorier (Millennium Assessment Report, 2005, s.V).

- *Forsynende tjenester* utgjør tjenester som mat, vann, tømmer og fiber.
- *Regulerende tjenester* utgjør tjenester som påvirker klimaet, flommer, sykdommer, avfall, jord-, vann- og luftkvalitet.
- *Støttende tjenester* er dannelse av jordsmonn, fotosyntese og nærings sirkulasjon.
- *Kulturelle tjenester* gir mennesker rekreasjonelle, kulturelle, estetiske og åndelige fordeler.

Noen år etter lanseringen av TEEB det på oppdrag av klima- og miljødepartementet utarbeidet en Norsk Offentlig Utredning med fokus verdsetting av økosystemtjenester som

setter økosystemtjenester inn i en norsk kontekst (NOU 2013:10, s. 13). I Norge leverer ulike naturtyper ulike økosystemtjenester: Skog leverer økosystemtjenester som produksjon av tømmer, biokjemikalier, bioenergi, karbonlagring, friluftsliv, spiselige vekster, samt rensing og vann og luft. Jordbruksarealene bidrar med mat, jordsmonn, og kan samtidig være viktige for stedsidentitet og naturarv. Grønne arealer i bebygde områder bidrar blant annet med håndtering av overvann, møteplasser, rekreasjon og velvære. Innsjøer og kyststrøk bidrar med fisk og andre spiselige organismer, friluftsliv og rekreasjon. Myrer er viktige blant annet på grunn av karbonlagring og for biodiversitet (ibid.).

Disse forklaringene på ulike natursyn og verdsetting økosystemtjenester tar vi med oss til vekstkritikkens verden. Ofte løftes naturens tålegrenser og et ensidig fokus på kortsiktig økonomisk gevinst over helhetlige og samlede gevinster over tid, som tungtveiende grunner til å endre kurs. Teorier rundt vekst og vekstkritikk skal vi gå dypere inn i nå.

2.3 Vekstdiskurser

Svein Hammer presenterer i sin bok fra 2016 de tre diskursene *evig vekst*, *grønn vekst* og *nedvekst* (Hammer, 2016). En diskurs er en utviklingsretning, en normativ tankegang som preger hva vi oppfatter som sant, nødvendig og smart (ibid.). Hammer skriver at partier “...har en pakke med tanker, ideer og begreper. En helhet som forteller medlemmene både hvordan verden “er” og hvordan den “bør” bli.” (Hammer, 2016, s. 17). Det kan likevel finnes mange ulike diskurser hos medlemmene i ett og samme parti.

Hammer viser til at grønne politikere opp igjennom har protestert mot den ideologiske fremstillingen av partier på en linje mellom rødt og blått. Flere har tatt til orde for at dette skillet ikke er tilpasset vår tids store utfordringer med klima og natur. Hammer tar denne innvendingen på alvor og legger skillet mellom *grått* og *grønt* som utgangspunkt for sin bok (ibid.). Jeg skal her ta for meg de tre nevnte diskursene, og sette lokal arealpolitikk opp på en slik grå-grønn akse som følger Hammers vekstdiskurser. Først skal vi se på hvilken diskurs Hammer mener det moderne, industrialiserte samfunnet har blitt skapt innenfor: Vi skal se på ubegrenset, evig vekst.

2.3.1 Ubegrenset evig vekst

Paradigmet *ubegrenset, evig vekst* er en diskurs som ifølge Svein Hammer baserer seg på en historie som har fulgt sivilisasjonens framvekst det siste tusentallet, men som virkelig skjøt fart med den industrielle revolusjon (ibid.). Med denne følger en tro på fremskritt, velstandsøkning, kolonialisme, politisk og økonomisk liberalisme og en klokkertro på teknologisk utvikling.

Den rådende vekstdiskursen har lenge har vært så dominerende at den har vært tilnærmet usynlig i ordskiftet (ibid.). Med unntak av ikke ønskelige økonomiske sammenbrudd og sporadiske nedgangstider, vokser verdensøkonomien år for år. Enhver regjering uavhengig av partifarge tenderer til å se vekst i brutto nasjonalprodukt (BNP) som det viktigste kriteriet for suksess. Sammen med den økonomiske veksten vokser også areal-, energi- og materialforbruket. Vekst ligger slik som en forutsetning i planer og vedtak, en tankegang som ligger så dypt forankret at visse tema blir vanskelig å problematisere (ibid.).

Arbeiderklassens fremvekst var en konsekvens av industrialiseringen. Dette førte ikke til en vekstkritikk. Klassekampen handlet ikke om å stanse økonomisk modernisering, men om å endre industrisamfunnets etablerte orden til økt fordel for arbeidssamfunnene. Uenigheter knyttet til om man skulle ta i bruk radikale eller moderate virkemidler, førte til splittelsen mellom kommunistiske partier og sosialdemokratiske arbeiderpartier. Så lenge det var nok vekst å ta av for både arbeidere og fabrikkere, var det mulig å samarbeide. Følger vi denne tanken begynner omfordelingspolitikk med vekst (ibid.).

Et lokalt eksempel som er i tråd med Hammers påstand om at vekst er en usynlig forutsetning, finner vi i en masteroppgave om vekstpolitikk og befolkningsframskrivninger i nabokommunen Ås (Bjørn Hognestad, 2023). Hennes konklusjon er at de intervjuede politikerne i liten grad aktivt tar stilling til hvor mye kommunen skal vokse. Som hun skriver: "Istedenfor, blir befolkningsutvikling i stor grad håndtert som en del av konteksten planaktørene må forholde seg til" (ibid., s.102). Slik beskriver også Hammer premisset om evig vekst: som et *"taust og u diskutabelt premiss, forut for skiftende politiske diskusjoner og forut for behandlingen av ulike problematikker"* (Hammer, 2016, s. 71).

Fram til 1960-tallet kan norsk politikk plasseres innenfor denne diskursen om ubegrenset, evig vekst. Miljøproblemer ble sett på som en uheldig bieffekt av vekstøkonomien og noe som man bare måtte løse hvis konsekvensene ble for ille. Siden 1960-tallet og med fremveksten av den norske miljøbevegelsen har vi sett at alle etablerte partier fra Frp til Rødt har tatt til seg elementer av miljøpolitikk, om enn i ulik grad (ibid.). Utover andre halvdel av 1900-tallet økte fokuset på miljøutfordringer som sur nedbør, hull i ozonlaget, og nye krav til avfallshåndtering. Forbrukerne krevde mat og produkter med mindre miljøgifter. Dette har vært med på å gi norsk politikk et islett av grønnfarge. Dette har plassert norsk politikk et sted mellom diskursene om evig vekst og grønn vekst, som vi skal se nærmere på nå.

2.3.2 Grønn vekst

En annen retning i samfunnsdiskursen er grønn vekst. Tilhengere av denne retningen fremholder at vi både kan ivareta økonomisk vekst og samtidig holde oss innenfor de planetære grensene (Hammer, 2016, s. 181). Gjennom modernisering, innovasjon, teknologisk utvikling og smartere valg kan vi opprettholde en vekstøkonomi samtidig som utslippene går ned. I denne diskursen beholder man i all hovedsak vekst- og fremskrittspolitikken.

Diskursen om grønn vekst inneholder riktignok flere forbud, avgifter og pålegg om redusert materialforbruk på enkeltaktører enn i paradigmet for evig vekst, men totalt sett er den økonomiske produktiviteten fortsatt forventet å gå opp (ibid.).

Psykolog og økonom Per Espen Stoknes er en tilhenger av det han kaller *genuin* grønn vekst. Stoknes mener vi bør erstatte synet på hva vekst er med mer sykliske, komplekse ideer (Stoknes, 2020). Han peker på at selv om materielle naturressurser er endelige, og slik setter begrensninger for hvor stor vekst i uttak av materielle ressurser man kan ha på kloden, er det fortsatt mulig å ha evig vekst målt i penger, fordi dette i bunn og grunn er abstrakte tall, lagret som elektroniske binærkoder. Han er derfor tydelig på at det åpenbart finnes materielle grenser for økonomisk vekst, men at dette ikke nødvendigvis gjelder for økningen i rene pengeverdier.

Han mener det er mulig å få til en delvis frikobling (engelsk: decoupling) mellom økonomisk vekst og miljøpåvirkning som holder oss innenfor naturens tålegrenser (Stoknes, 2020). For å få dette til (i tide) må ressurseffektiviteten øke med minst 5 % i året relativt til BNP. Ressurseffektiviteten er hvor mye BNP øker i forhold til ressursforbruket. Slik, mener Stoknes, vil man i løpet av noen år få etablert reell grønn vekst. Ved å også få til minst 5% årlig forbedring med en liknende, sosial indikator for reelt rettferdig vekst, mener Stoknes at vi kan få til en *sunn vekst* (ibid.). Ifølge Stoknes har Sverige, Finland og Danmark demonstrert grønn vekst innenfor klimadimensjonen på denne siden av årtusenskiftet, mens Norge henger etter (Stoknes, 2018). Stoknes argumenterer for at det ikke egentlig handler om vekst eller nedvekst, men om hvordan vi skal omforme systemer slik at de tjener samfunn, kulturer, samtidig som de gjenoppretter naturområder og stanser klimaendringene (Stoknes, 2020).

Arealplanlegging handler om utformingen av våre fysiske omgivelser, og omfatter derfor mange spørsmål innen bygg, transport, produksjon og avfallshåndtering med mer, Stoknes legger frem hvordan retningen reell grønn vekst kan se ut for den romlige utviklingen. Han peker på at bygninger kommer til å bli smartere og kunne forvandles til netto null- eller plusshus. Han mener transporten blir fullstendig elektrifisert, og at mobilitet som tjeneste kommer til å ta over for privatbilen. Mat vil kunne fraktes over kortere avstander, gjennom mer urbant, vertikalt og økologisk landbruk. Industri og produksjon vil gjennomgå revolusjon av roboter og 3D-printing, og materialer vil i økende grad komme fra sirkulære strømmer. Avfallsløsninger vil gjennomgå en liknende revolusjon med sensorikk som sorterer avfall bedre enn mennesker kan, i tillegg til at styrket produsentansvar vil gjøre at produkter lettere kan gjenbrukes (Stoknes, 2020).

2.3.3 Nedvekst

Arne Næss beskrev allerede på 70-tallet problemet som "*Opphopningen av eksponentialt tiltagende, tilnærmelsesvis eller totalt irreversible miljøforringelser eller ødeleggelser fremkalt ved en dypt forankret materiell produksjons- og forbruks-ideologi og -praksis*" (Næss, 1976, s. 11), tanker som ga grobunn for den dypøkologiske bevegelse. I dypøkologiens åtte punkter lyder punkt syv: "*det er nødvendig å velge verdier i retning av livskvalitet, fremfor i retning av stadig høyere levestandard.*" Selv om ikke Næss brukte ordet nedvekst, har vi med Næss en rik historie for både nedvekst og dyp tilknytning til natur i Norge.

Nedvekst (degrowth på engelsk) hevdes å være et paraplybegrep som ikke passer til én enkelt definisjon (D'Alisa, Demaria, & Kallis, 2015), men det blir beskrevet som "*et nytt begrep som innebærer en radikal politisk og økonomisk reorganisering som fører til drastisk redusert ressursgjennomstrømning og energiforbruk*" (Kallis et.al, 2018). I stedet for *mer og bedre*, lyder altså mantraet *mindre og bedre*. Nedvekst omfatter også gjerne en radikal sosial og miljømessig transformasjon av samfunnet. Her inngår også en økt fordeling av ressurser og goder (ibid.).

Tim Jackson er en britisk økologisk økonom og talsperson for nedvekst (Jackson, 2017). Hans utgangspunkt er at dagens forbruksbaserte vekstøkonomi har ført til at vi nå trer inn i en tid med økende råvarepriser, degradering av luft, vann og jord, konflikter rundt areal- og ressursbruk og store utfordringer knyttet til å stabilisere klodens klima og opprettholde Jordas produksjonsevne av både biologiske og ikke-fornybare råstoffer. Han spør hva vi gjør når forutsetningene for vekst i økonomien er med på å skape selve utfordringene raskere enn vi kan motvirke dem? (Ibid.).

Jason Hickle (2020) peker på den økonomiske utviklingen i Europa siden føydalismen som en rekke scenarioer av sterk utnyttelse, fra nedbrytningen av frie jordbrukssamfunn i kjølvanet av Svartedauden på 1300-tallet, til gjeninnføringen av undertrykkende føydalisme, via kolonisering og slaveri, til den industrielle revolusjon der fossil energi (først kull, så også olje og gass) ble det som bar veksten videre. Også i dag peker Hickle på omfattende utnyttelse av arbeidere og ressurser andre steder i verden, og peker på at mer natur nå skal koloniseres ytterligere for å få tak i grønn energi. Utfordringene berører også urfolksrettigheter, her til lands aktualisert og tydeliggjort gjennom Fosen-dommen (Høyesterett, 2021). Dommens kjennelse erklærte konsesjon gitt til vindkraftutbygging på Fosen ugyldig, fordi den krenket reindriftssamenes rett til kulturutøvelse. Hickle viser i tillegg hvordan grønn energi ikke kommer i stedet for, men globalt kommer *i tillegg* til fossil energi. (Hickle, 2020). Det betyr ikke mindre klimautslipp, men mer, argumenterer han. Han mener fortsatt vekst alltid har hatt behov for en ny arbeidshest, i overganger som alltid også har hatt katastrofale bieffekter. Hickle viser også til en tekst av Santarius (2012) som beskriver Jevons paradoks. Paradokset består i at effektivitetsgevinster som kommer ved å spare energi eller materialer vil besparelse, men også gi økt gevinst, som deretter i en vekstøkonomi investeres tilbake i økonomien og sørger for at det i neste omgang forbrukes enda mer energi og mer materialer enn før.

Hickle mener tilhengere av grønn vekst ikke klarer å forklare hvordan denne veksten skal fortsette, uten å finne en ny stor kilde til arbeidskraft eller energi som ikke fortrenger natur, slipper ut mer klimagasser eller utnytter mennesker. Hickle peker på teknologisk utvikling som både ønskelig og viktig for å lykkes med omstillingen, men hevder det er vanskelig nok å transformere økonomien vi har i dag. Han spør hvorfor man da i tillegg skal vokse 3 % årlig, da dette gjør jobben med omstilling enda større (Hickle, 2020).

Jason Hickel, Daniel W O'Neill, Andrew L Fanning og Huzaifa Zoomkawala hevder at for at vi globalt skal havne innenfor planetære tålegrenser må høyinntektsland redusere sitt materielle forbruk med over to tredjedeler: De skriver:

“Our results show that high-income nations need to urgently scale down aggregate resource use to sustainable levels. On average, resource use needs to decline by at least 70% to reach the sustainable range. Such reductions will require strong legislation on both domestic extraction and material footprints.” (Hickel et.al, 2022).

Hammer (2016 ,s. 126) beskriver fire komponenter i den grønne tenkningen som til sammen skaper en ideologisk helhetspakke:

- *“Alt henger sammen med alt”*, som går fra en rådende teknisk tenkemåte til en ny organisk tenkemåte, som innebærer å slutte å herske over naturen og starte å leve i samspill med den.

- “Økologisk bærekraft”, som innebærer å bryte med veksttvangen. En mer moderat variant kan tillate litt vekst innenfor planetære tålegrenser.
- “En ny form for etisk tenkning”, en styrket følelse av økonomisk ansvarlighet som gjør at mennesket revurderer sin relasjon til natur, og unngår unødvendig utnyttelse av denne.
- “Fra materialisme til livskvalitet”, impulsen til å produsere, omsette og forbruke på dagens nivåer har blitt et grunnlag for konstant uro og misnøye. Vi må gå fra å “ha” til å “være”.

Hva kan en slik tanke om nedvekst innebære for arealpolitikken? Jin Xue (2022) gjør i en litteraturstudie en kort redegjørelse for krysningsfeltet mellom arealplanlegging og nedvekst. Hun peker først på at dette er et felt som trenger flere studier. Deretter skriver hun at nedvekst i et arealplanleggingsperspektiv vil kunne bety en overgang til aktive transportformer, økt bruk av hjemmekontor og mer deling av transport, foruten annen politikk som reverserer bilens radikale dominans i tettsteder (Cattaneo et. al, 2022). For boligpolitikken vil det kunne bety gjenbruk av eksisterende bygninger og ubrukte tomter heller enn å bygge nytt (Alonso, 2022). Reduksjon av energi-, areal- og materialbruk går igjen som en grønn tråd i hva nedvekstdiskursen betyr for arealplanleggingen, så vel som for økonomien.

Lokalpolitikk kan slik analyseres ut fra en diskurs av nedvekst. Ruiz-Alejos og Prats har delt nedvekst inn i fire verdsett før de gjorde en analyse av lokale utviklingstendenser (Ruiz-Alejos & Prats, 2022).

Inndelingen bestod av:

- (1) *Alternative livsstiler*, som innebærer å finne glede og mening utenfor den tradisjonelle forbrukerøkonomien, som for eksempel å leve uten privatbil
- (2) *Ta vare på områder og verdier for allmennheten*, som innebærer parker, hundremeterskoger og restaurere badevann, men også demokratisk involvering i for eksempel planprosessene.
- (3) *Spare på ressursene*, som innebærer mindre forbruk av energi, landområder og materielt forbruk, og her inngår også sirkulærøkonomi.
- (4) *Lokalt og mangfoldig*, som innebærer en relokalisering av materiell verdiskapning lokalt, herunder økt fokus på reparasjoner, lokal matproduksjon og håndverk

Hvordan dette anvendes i analysen skal vi se nærmere på når vi kommer til metoddelen, i kapittel 3.

2.4 Grønt og grått

Vi har nå sett på diskurser knyttet til vekst, grønn vekt og nedvekst og sett på hva dette kan bety for den lokale politikktutforming i et arealplanleggingsperspektiv. Nå skal vi atter heve blikket og se hvordan disse diskursene kan passe inn i det politiske landskapet i Vest-Europa og Norge i en historisk kontekst.

2.4.1 Fremveksten av grønne partier

Utover 70-tallet opplevde mange land i Europa fremveksten av grønne partier. Som vi var inne på med Ingleharts forklaring av postmaterialistiske verdier (Inglehart, 1977), kan dette

forklares som en effekt av en fremvoksende generasjon med postmaterialistiske velgere som søkte partier som i økende grad tok spørsmål knyttet til miljø, atomtrusselen, ikke-vold og sosiale bekymringer på alvor. Som vi har sett i kapittelet om nedvekst, vil mange av disse ønskene kunne gå på kollisjonskurs med den etablerte vekstdiskursen som flertallet av partiene allerede tilhører. Da mange velgere ikke fant den grønne politikken de ønsket hos de eksisterende partiene, tok engasjerte mennesker til å starte nye partier som fylte dette vakuemet. Et eksempel er Die Grünen som tok form i vest-Tyskland i 1979 med utspring fra miljøbevegelsen, fredsbevegelsen, kvinnebevegelsen, hippiebevegelsen, anti-atomkraftbevegelsen med flere [1]. Et annet parti er *PEOPLE*, stiftet i England i 1973. Senere skiftet partiet navn til *The Ecology Party* og deretter til *The Green Party*.

I Norge skjedde ikke dannelsen av et eget grønt parti like tidlig. Miljøpartiet De Grønne (MDG) ble stiftet i 1988, og partiet var dessuten lenge ganske usynlig og kun med liten representasjon i noen få kommuner. Partiet viste seg ikke som eget parti på NRKs meningsmålinger før i 2013. Før dette havnet partiet konsekvent i samlekategorien "andre".

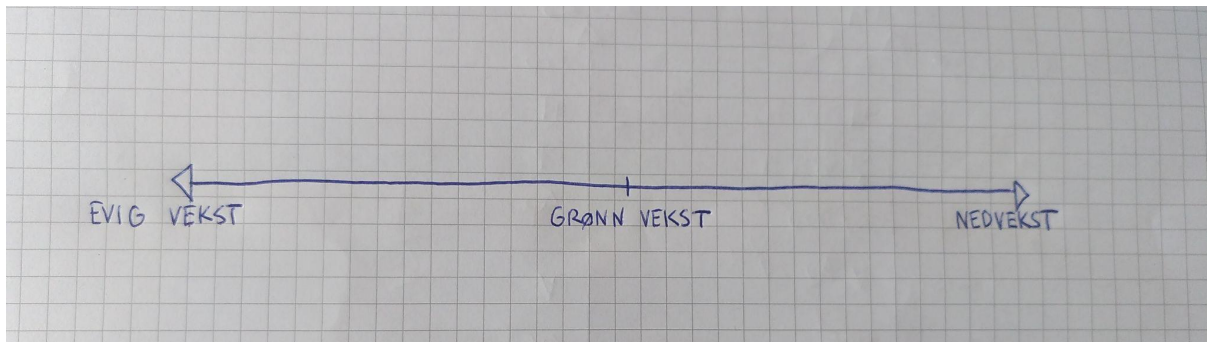
2.4.2 Den grå-grønne aksen

Den grå-grønne-aksen i politikken tar utgangspunkt i Svein Hammers tre diskurser (Hammer, 2016), men er modifisert noe. På det grå ytterpunktet har vi en karbondampende og ukritisk *evig vekst*, og på det grønne ytterpunktet har vi en radikal og naturrestaurerende *nedvekst*. *Grønn vekst* blir i dette tilfellet en syntese midt mellom de to ytterpunktene, der man hevder man kan oppnå begge deler (ibid.). Stoknes (2020) motsetter seg en slik inndeling og mener at reell grønn vekst er en egen retning. Hickles (2020) på sin side avviser dette med bakgrunn i sine forklaringer av eksponensiell vekst og Jevons' paradoks.

For enkelhets skyld vil resten av oppgaven vil utgangspunktet for den grå-grønne aksen følge Hammers (2016) definisjon, men med én modifikasjon: grønn vekst er gjort til en mer progressiv holdning. Hammer mener at Høyre og Arbeiderpartiet har inntatt grønn vekst-diskursen (ibid). Akkurat på dette punktet vil jeg ta deler av Stoknes' innvendinger til følge, og hevde at det kreves større innsats enn som så, selv om grønn vekst ikke får sin egen retning i et kryss med tre veimuligheter. Når Hickle og Tilman kritiserer ikke grønn vekst først og fremst fordi mange forsøk på grønn vekst er halvhjertet. Deres kritikk handler om at selv når man prøver, ligger det iboende tilbakekoblingsmekanismer i vekst som gjør at man ikke oppnår sine målsetninger om et mer rettferdig og grønnere samfunn likevel (Tilman, 2012; Hickle, 2020).

Jeg legger derfor til grunn at det viktigste som skiller politikk for nedvekst fra grønn vekst er at nedvekst innebærer *flere og strengere virkemidler for å få redusert energi-, areal og materialbruken*. Både forbruksreduksjon og innovasjon er viktig i grønn omstilling, men reduksjon og effektivitetsøkning som tas ut i kortere arbeidstid omgår Jevons paradoks og bringer økonomisk produktivitet ned og folks subjektive følelse av velvære opp (Hickle, 2020.)

På bakgrunn av det vi vet fra Lipset, Rokkan og Inglehart, skjærer den grå-grønne skillelinjen på tvers av de etablerte skillelinjene.

Figur 1: En akse som beskriver skillelinjen mellom evig vekst, grønn vekst og nedvekst.
Kilde: oppgavens forfatter.

Partier har gjerne noen medlemmer som er mer miljøengasjerte enn de andre, og i noen partier er de flere, mer radikale og mer fremtredende enn i andre partier. Derfor er det interessant å se på det indre politiske liv i partier. Bli den grønne fløyen i et parti stor nok, kan den få økt innflytelse og flytte partiet bortover den grå-grønne aksene (Rokkan & Lipset, 1967).

Etter denne forklaringsmodellen oppstod de grønne partiene i Europa fordi det dannet seg et *politisk vakuum*, et område av politikken som velgerne søkte seg til men som ingen partier hadde tatt tilstrekkelig eierskap til. Dette vakuemet kan fylles med at partier utvider sin profil (slik som med Venstre og SV), det kan fylles med et helgrønt parti, eller en kombinasjon av disse (Hammer, 2016).

Et parti vil ofte ha elementer av politikk fra alle diskursene i seg. Det er likevel helheten som ligger til grunn for hvor et parti befinner seg på denne aksene. At det tok så lang tid før Miljøpartiet i Norge vokste fram kan slik forklare gjennom skillelinjemodellen ved at de nye, miljøbevisste velgerne allerede fra 70-tallet gikk til SV og Venstre, da disse partiene var tidlig ute med å profilere seg med ny, grønn politikk. Og det kan forklare med Ingleharts sosialiseringshypotese og knapphetshypotese.

2.5 Arealnøytralitet - status og aktører

Arealnøytralitet er et begrep som først ble tatt i bruk av Sabima, en norsk miljøorganisasjon som arbeider for å stanse tapet av naturmangfold. Siden begrepet ble kjent har over 50 kommuner og fylkeskommuner vedtatt å bli arealnøytrale. Likevel er det store forskjeller mellom kommunene. Noen har kommet langt i arbeidet med å definere og konkretisere hva begrepet skal innebære, mens andre fortsatt står i startgropen.

2.5.1 Definisjoner av arealnøytralitet

Det finnes flere definisjoner av arealnøytralitet. Sabima velger å definere arealnøytralitet gjennom fire punkter, der ett av dem lyder: "økt gjenbruk og fortetting av arealer som allerede er utsatt for menneskelige inngrep" [2]. Denne definisjonen er også den Nordre Follo kommune bruker på sine nettsider til å forklare arealnøytralitet. Definisjonen blir i denne oppgaven sett i lys av Hammers forklaring om at evig vekst ofte ligger som en usynlig

forutsetning i dagens samfunnsdiskurs (Hammer, 2016). Det er verdt å merke seg at denne definisjonen går raskt til å forklare at fortetting er mulig. Det er interessant at i stedet for å forklare hva målet med arealnøytralitet er, går man i *definisjonen* inn en forklaring på hvordan man skal få til vekst når man ikke lenger kan bygge i natur eller på dyrka mark. Jeg velger på denne bakgrunnen å arbeide med en definisjon som stiller seg nøytral til vekstdiskursene:

Arealnøytralitet betyr netto null endring i forholdet mellom nedbygd areal og arealer med natur/dyrka mark over tid.

Når man likevel velger å bygge ned et område, skal utbygger da sikre at like verdier opparbeides eller bekostes opparbeidet et annet sted og gjerne i samme kommune. Selv om det skal bekostes av tiltakshaver, kan det etter utbyggingsavtale koordineres og gjennomføres av kommunen. På denne måten vil man oppnå en likevekt mellom natur og dyrka mark på den ene siden, og arealer til bygge- og anleggsvirksomhet på den andre. Målet er netto null økt beslag av natur og dyrket mark. For å lykkes med dette er det viktig å ha oversikt over hvilke naturverdier man har gjennom et arealregnskap. Man kan godt vedta arealnøytralitet i dag - men virkelig arealnøytral er man ikke før alle unntakene er ferdig realiserte og man oppnår netto null endring fra et år til et annet.

Arealnøytralitetsbegrepet er i formingsfasen. Det er derfor et begrep som åpner for en stor grad av fleksibilitet og tolkningsrom fra aktørenes side. Man kan fylle begrepet med strenge grenser eller gjøre det svært utflytende. I denne oppgaven definerer jeg ikke en kommune som arealnøytral før det er netto null økt nedbygd areal i natur og dyrka mark fra et år til et annet.

2.5.2 Arealnøytralitetens to grunnleggende spørsmål

Ved innføring av arealnøytralitet dukker det opp to spørsmål som kommunen må ta stilling til:

- (1) Hvordan skal økologisk kompensasjon gjennomføres, dersom man bygger noe?
- (2) Hvilke områder skal omfattes eller ikke omfattes av krav om økologisk kompensasjon?

Økologisk kompensasjon kan sikre at prisen på nedbygging av natur og dyrka mark går opp. Det blir ikke lenger like billig å bygge på jomfruelig mark, da utbygger må bekoste opparbeidelse av tilsvarende verdier et annet sted. Hvis man kan bygge ned natur eller dyrka mark uten økologisk kompensasjon av noe slag, vil det ikke lenger kunne kalles arealnøytralitet. Hvis arbeidet med økologisk kompensasjon får lav prioritet og ikke er faglig grundig utredet, risikerer kommunen at natur og dyrka mark går tapt ved at naturområder stadig bygges ned og erstattes av mindre verdifulle områder med natur eller dyrka mark.

Kommunen må ta stilling til hvor nullpunktet skal ligge, og hvordan nedbygde arealer i praksis skal kompenseres. Dette vil ha mye å si for hvor når netto null nedbygging i praksis starter, og om en nedbygging faktisk vil føre til opparbeidelse av tilsvarende verdier og slik oppnå målet om netto null. Her står spørsmålet om verdisetting av natur sentralt. Hvilke verdier bidrar et naturområde med, hvor mye vil det koste å opparbeide de samme kvalitetene et annet sted? Natur og dyrka mark har ulik verdi avhengig av en mengde variabler som for eksempel bonitet, biologisk mangfold, karbonbinding, verdi for friluftsliv, lokalklima, pollinering og andre økosystemtjenester.

Deretter må kommunen ta stilling til hvilke områder som skal omfattes av denne bestemmelsen. I praksis blir dette også gjerne et spørsmål om tidsaspektet. Hvor har det lenge vært lovet utbygging, og hvor er reguleringsplanene allerede vedtatt? Her kan innføringen av en streng arealnøytralitet komme i konflikt med ønsket om å fremstå som forutsigbare for eiendomsutviklere i kommunen.

2.5.3 Aktører

I utviklingen av arealnøytralitetsbegrepet i enhver kommune er både politiske beslutningsorganer og administrative offentlige organisasjoner viktige interessenter, hovedsakelig representert ved kommunestyre, utvalg og kommunens administrasjon. Alle politiske partier og uavhengige representanter som er representert i kommunestyret og de relevante utvalgene vil være viktige aktører i beslutningsprosessen, fordi de er aktører på den demokratiske arenaen.

3. Metode

I dette metodekapitlet ser vi nærmere på hvordan vi skal finne svar på forskningsspørsmålene, men først litt om hvorfor. Målet med masteroppgaven er å øke forståelsen for hvordan lokalpolitikere i vekstkommuner forholder seg til arealnøytralitet og andre nye, tilsynelatende radikale, grønne grep i planleggingen. I utviklingen av en mastergrad har man begrenset tid. Ifølge Olav Dalland kan man velge mellom å gå i bredden eller dybden (Dalland, 2017). Dybden påvirkes av hvor mange nyanser man har med, og hvor grundig man går inn i materien. Bredden handler om hvor mange kilder man undersøker. Når målet er å skaffe dybdekunnskap om et tema, og man ønsker fleksibilitet uten helt faste svaralternativer, anbefaler han et kvalitativt forskningsdesign (ibid.).

I dette kapitlet skal vi først se på datahåndtering og -innsamling (3.1). Deretter begrunner jeg utvalget av Nordre Follo som best case (3.2). Jeg redegjør for det metodiske rammeverket rundt kvalitative intervjuer (3.3) og jeg viser hvordan jeg har gjort utvalget av intervjupersoner (3.4) før jeg beskriver hvordan sitater har blitt prosessert og gjengitt (3.5). Deretter går jeg inn i metodikken bak dokumentstudier (3.6) og beskriver analysemetoder for både intervjuene og dokumentstudien (3.7). Deretter beskriver jeg metoder og virkelighetsoppfatninger i delkapitlet om ontologi (3.8), og berører hvordan kunnskap kan erverves fra et ikke-objektivt ståsted i delkapitlet om epistemologi (3.9). Jeg presenterer så metodikk rundt om man kan generalisere fra case (3.10) før jeg avslutter med å redegjøre for min egen posisjon som forsker og min førforståelse, samt mulig intervju effekt (3.11).

3.1 Datainnsamling og datahåndtering

Studien er et case-studie.

Primærdata består av:

- Semistrukturerte dybdeintervjuer med seks sentrale lokalpolitikere fra fire forskjellige partier i flertallskonstellasjonen i Nordre Follo (se oversikt) som stemte for gjeldende definisjon av arealnøytralitet.
- Plandokumenter, protokoller og videoopptak fra politiske møter

Sekundærdata består av:

- En begrenset litteraturstudie av temaene i forskningsspørsmålene, som innebar undersøkelser av kommuneplaner, bøker, forskningsartikler, rapporter og NOUer som omhandler arealnøytralitet, natursyn (herunder økosystemtjenester) og vekstdiskurser.
- Dokumentanalyse av politiske lokalprogram fra MDG, SV, Venstre og Ap fra perioden 2019-2023 og 2023-2027.

Jeg har også hatt samtaler med ressurspersoner som har gitt meg innsikt i feltet før arbeidet startet.

Intervjuene ble tatt opp med opptaksfunksjonen på Teams fra min private bærbare PC, samt med en backup på mobil med universitetets anbefalte app Diktafon. Da data var innsamlet lagret jeg en sikkerhetskopi hjemme på en ekstern harddisk.

Håndtering av personopplysninger knyttet til intervjuene ble søkt om til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Sensitive personopplysninger som ble vurdert at kunne komme frem var hovedsakelig opplysninger knyttet til filosofiske eller religiøse overbevisninger.

Intervjupersonene står imidlertid i en særstilling, siden de alle er offentlige figurer i sitt lokalmiljø. Likevel har det å sikre anonymitet fram til publisering og gi intervjupersonene full råderett over egne sitater vært et viktig hensyn. Dette for å også kunne bidra til at det både skulle oppleves og være trygt å dele betraktninger av personlig karakter underveis i prosessen. Formålet med dette har vært at intervjupersonene skulle kunne dele informasjon som de kunne kviet seg for å dele offentlig, for å sikre størst mulig grad av sannhet i studien. Ved korrekturlesning av oppgaven har sitater blitt anonymisert før oversending av utkastene. Sitater har i den grad de har blitt omskrevet for sammenheng og lesbarhet, beholdt sitt opprinnelige meningsbærende uttrykk. Alle sitater har til slutt blitt endelig godkjent av den aktuelle intervjupersonen før publisering, og alle intervjupersoner har samtykket til å stille med navn og tittel under sine sitater.

3.2 Utvalg av *best case*

Nordre Follo er valgt som best case fordi de er først ute med forpliktende definisjoner på arealnøytralitet. Det var ikke før et stykke ut i forskningsprosjektet at det skulle utspille seg et lite drama: Senterpartiet trakk seg ut av samarbeidet med seksparti-gruppen og dermed sto Ap, MDG, Sv, Rødt og en uavhengig igjen med flertall for den foreslåtte formen for arealnøytralitet. Det er lokalvalgår mens oppgaven skrives. En betydelig aktør i dette er derfor Nordre Follo kommunes velgere, som allerede i september vil kunne gi sin dom på om arealnøytralitet er et ønsket konsept for Nordre Follo. Dette kan også være med på å påvirke hva politikerne gjør og hvordan de profilerer seg på arealnøytralitet. De juridiske hjemlene for innføre arealnøytralitet er forankret i plan- og bygningsloven. De kan også utfordres gjennom nye vedtak etter samme lovgivning, og da spesielt dispensasjonsvedtak. Ett vedtak gjelder altså til et nytt er fattet.

I det videre skal jeg gjøre rede for hva som gjør at jeg har valgt Nordre Follo som best case. Jeg vil oppsummere den politiske prosessen og vedtaket i mai 2023. Deretter vil jeg avslutningsvis også si litt om Nordre Follos geografi. Jeg vil også si noe om forskningsprosjektet EcoGaps, som arbeider med å kartlegge verdiene de ulike naturtypene i Nordre Follo genererer.

3.2.1 Nordre Follo som best case

I Nordre Follo har politikerne valgt å sette startpunktet for arealnøytralitet og økologisk kompensasjon til reguleringsplaner vedtatt etter vedtaksdatoen for kommuneplanen, den 3. Mai 2023. De har gjort noen unntak for eldre reguleringsplaner, planer vedtatt mellom 01.01.2020 og kommuneplanens vedtaksdato, samt fremtidige reguleringsplaner som følger en del områdereguleringsplaner (2023, Nordre Follo kommune). Disse er listet opp under § 1 i kommuneplanens bestemmelser. I samme kommuneplan er 550 dekar til utbyggingsformål tilbakeført til Landbruks- Natur og Friluftformål (LNF) eller naturområde/grønnstruktur (ibid).

Nordre Follo kommune er i sterk vekst. De siste ti årene før vedtatt plan har kommunen i gjennomsnitt vokst med ca 330 boenheter per år. De siste årene har tallet økt, og i 2021 ble det ferdigstilt 630 boliger (2023, Nordre Follo kommune). Utbyggingstakten er forventet å bli enda høyere fremover.

Jeg syntes tidlig det var interessant at kommunen har potensiale for en såpass stor vekst, men at de likevel er i en prosess der de innfører arealnøytralitet. At de er først ute med forpliktende bestemmelser, viser at kommunen mener alvor med målsettingen. Det så ut til at Nordre Follo mente alvor. Sammenlagt gjorde dette Nordre Follo godt egnet for et best case studie, uansett utfallet av voteringene om arealnøytralitet. Og akkurat dette utfallet av voteringene skulle vise seg å være mer spennende enn først antatt.

3.2.2 Knappeste mulige flertall for arealnøytralitet

At arealnøytralitet med økologisk kompensasjon til slutt skulle gjelde som prinsipp for hele Nordre Follo kommune, og også Siggerud, Skotbu, Kråkstad og Svartskog, ble vedtatt i Nordre Follo kommunestyre med knappeste mulige flertall. Vedtaket falt den 3. mai 2023 og ble sikret gjennomført av partiene Ap, MDG, Sv, Venstre, Rødt og én uavhengig representant som ved inngangen til valgperioden representerte KrF (Nordre Follo kommune, 2023b). Senterpartiet brøt ut av samarbeidet på spørsmålet om å innlemme de nevnte bygdene i Nordre Follo i bestemmelsen om økologisk kompensasjon i de siste ukene før endelig beslutning. Ved behandling stemte Sp sammen med Høyre, Frp og Pensjonistpartiet for å tillate mer bygging i naturområder rundt bygdene i Nordre Follo uten at arealnøytralitetsprinsippet om økologisk kompensasjon skulle gjelde.

3.2.3 Parallelle forskningsprosjekter og påvirkninger

To forskningsprosjekter har løpt parallelt med innføringen av arealnøytralitet i Nordre Follo. Det ene er forskningsprosjektet EcoGaps, som er et samarbeid mellom OsloMet og Norsk Institutt for Byplanlegging (NIBR). De forsøker å utvikle systematisk forskning rundt hvordan kunnskap om og verdisetting av økosystemtjenester kan brukes i beslutningsgrunnlag. Spesielt fokuserer de på verktøy for når arbeidet blir sektoroverskridende, som er en kjent utfordring i miljøraker og omtales som en av miljørettens grunnproblemer (Bugge, 2022). De tar utgangspunkt i Viken og Østlandet. EcoGaps-prosjektet har varighet fra 2021 til 2025. En av de to sentrale forskerne i prosjektet er Gro Sandkjær Hanssen. Sandkjær Hanssen er også min veileder i arbeidet med denne oppgaven.

Det andre prosjektet er ledet av Viken fylkeskommune, og er et prosjekt om å innføre arealregnskap, og de også har en pilot gjennom et partnerskap med Nordre Follo kommune. Dette prosjektet gir verktøy for en grovere telling av arealtyper. Dette kan være et verktøy som kan brukes dersom arealer skal kompenseres. Fra 2023 utvides antallet pilotkommuner med hele åtte kommuner: Sarpsborg, Fredrikstad, Asker, Bærum, Hole, Hol, Hemsedal og Gol [3].

Miljøorganisasjonen Sabima har vært på besøk i Nordre Follo ved flere anledninger. Da har de vært med på å gi kommunen kunnskap om økosystemer og konseptet arealnøytralitet, og

også anerkjennelse for målsetningen som ble satt og arbeidet som har blitt gjort på feltet i kommunen.

3.2.4 Nordre Follo natur

Miljødirektoratets karttjeneste Naturbase viser at Nordre Follo har en allsidig natur (Miljødirektoratet, 2023). Kommunen har seks kilometer kystlinje innerst i Indre Oslofjord, store og rike jordbruksområder ispedd fuglerike innsjøer. Kommunen er skogrik og ca. 60 % av totalarealet er dekket av skog. I kommunen finner vi varierte skogtypologier, fra artsrik edelløvskog (bl.a. på Svartsskog) og større sammenhengende skogområder i Gaupesteinsmarka og Østmarka. Østmarka er dominert av gran- og furuskog, men har også mange innsjøer og intakte myrer (Ibid.)

3.3 Kvalitative intervjuer

Som nevnt innledningsvis har jeg valgt å benytte meg av kvalitative intervjuer for å kunne gå mer i dybden inn i politikernes rasjonale bak beslutningen om arealnøytralitet. Dette har jeg gjort fordi deres rasjonale bak arealnøytralitet ikke kommer tydelig frem i skriftlige kilder. Partiene skriver forholdsvis lite om rasjonalene bak gjennomføring av politikk i sine programmer. Programmer flest bærer preg av å ha korte introduksjoner og deretter være rene opplister av programpunkter. Kommunens eget planverk gir også lite informasjon om hva de individuelle aktørenes rasjonale er for implementeringen av arealnøytralitet. Det er praktiske og normative terskler for hvor detaljert man går til verks med endringsforslag og debatt under et kommunestyremøte. Vi må derfor snakke med de lokalpolitikkerne som har stått mest sentrale for innføringen av arealnøytralitet, og forsøke å forstå deres forståelsesverden.

Jeg har derfor valgt å utforme intervjuene som semistrukturerte dybdeintervjuer. Dette har jeg gjort for å kunne være mer åpen i møte med intervjupersonene og tematikken. Jeg visste ikke da jeg startet arbeidet om vekst eller natursyn faktisk *var* viktig for intervjupersonene. Derfor var det viktig å ha rom til å kunne endre spørsmålene underveis og følge retninger som dukket opp. Antallet personer som står sentralt for innføringen av arealnøytralitet er relativt lav. Samtidig vurderte jeg at fleksibilitet i møte med intervjupersonene var viktig for å avdekke nyanser jeg selv ikke hadde oppdaget. Dette talte for et kvalitativt forskningsdesign.

3.4 Utvalg av intervjupersoner

Politikk handler om å danne flertall. Uten dette får man ikke gjennomført politikken sin. Mitt utvalg av intervjupersoner hadde dette som første utgangspunkt. I Nordre Follo må man kunne telle til 24 - det er antallet stemmer som kreves for gjennomslag i et fulltallig kommunestyre.

Jeg ønsket derfor å snakke med gruppeledere for de største fem partiene i samarbeidskonstellasjonen i Nordre Follo. Disse partiene er Ap, MDG, Sp, Sv og Venstre. Grunnen til at jeg valgte disse partiene, var at disse hadde flertall i kommunestyret med totalt 25 representanter. Jeg hadde fått med meg at Ap og MDG hadde profilert seg på arealnøytralitet. Jeg valgte å kontakte gruppelederne fordi de ofte har god oversikt og stor påvirkning i sitt parti. Her er det muligens et unntak for ordfører. Ordføreren er en stilling som

i Nordre Follo i perioden 2019-2023 bekles av Arbeiderpartiet.

Senterpartiet viste seg å ikke være tilgjengelige for intervju. En annen intervjuperson ga meg innsikt i en mulig forklaring. Hen mente Senterpartiet var i ferd med å gå fra avtalen. Med denne informasjonen brukte jeg anledningen til å endre utvalget noe. Jeg sto overfor valget om å intervju Rødts ene representant, eventuelt også tidligere representant fra KrF (nå uavhengig), eller å intervju enda en fra Arbeiderpartiet. Jeg valgte sistnevnte. Jeg hadde underveis i intervjuene lært at Arbeiderpartiet også besatt en nøkkelperson for arealpolitikk. Dette var leder i utvalget for areal, klima og byggesak. Jeg ønsket å gå enda litt dypere inn i Arbeiderpartiets rasjonale for arealnøytralitet. Jeg tenkte dette kunne ha større overføringsverdi til andre kommuner med et sterkt Ap.

Jeg ville aller først snakke med klassiske miljøpartier som jeg mener nasjonalt sett står plassert på den grønnere siden av politikken. Deretter ville jeg ha med Sp og Arbeiderpartiet som opp igjennom historien har hatt større utfordringer med å manøvrere langs vekst-vern-aksen i norsk politikk, men som i Nordre Follo så ut til å ha en grønnere profil.

Ved å intervju MDG, SV og Venstre først ønsket jeg også å øke egen forståelse rundt det politiske miljøet, slik at jeg skulle være mest mulig forberedt til intervjuene med representantene fra Arbeiderpartiet, som jeg anså det som viktigst å forstå.

Jeg vurderte også å snakke med Høyre og Frp, men problemstillingen tok for seg rasjonalet for å innføre (en streng variant av) arealnøytralitet, ikke rasjonalet som ligger bak å lempe på kravene. Jeg kunne på den annen side utvidet utvalget og intervjuet Rødts representant og den uavhengige representanten, som var avgjørende for å sikre det nødvendige flertallet. Jeg valgte likevel, av nevnte grunner, å heller øke utvalget hos Arbeiderpartiet. Dette ville tillate meg å gå mer i dybden på hvordan deres representanter tenker og hvor Arbeiderpartiet lokalt hører hjemme på de nyetablerte grågrønne skillelinjene jeg har redegjort for i teorikapitlet.

Senterpartiet var først positive til å stille på intervju i februar. Da jeg senere ikke fikk kontakt med Senterpartiets kontaktperson lenger, fikk jeg et tips fra en av de andre intervjupersonene om at Senterpartiet trolig var på vei ut av den gjeldende politiske avtalen.

Senterpartiet, KrF og Arbeiderpartiet ligger ofte på midten av aksene, og i tilfeller som i Nordre Follo og Ås kommunestyre er Arbeiderpartiet stort nok til å danne flertall med grønn eller grå pol alene. Slik avgjør Arbeiderpartiet politikken i mange viktige miljøspørsmål. Det var med denne begrunnelsen jeg valgte å intervju to ekstra representanter fra Arbeiderpartiet med sentrale tillitsverv i deres eget parti og i kommunen, og jeg gikk dermed dypere inn i Arbeiderpartiets begrunnelse enn det som er tilfelle for de andre partiene.

3.5 Gjengivelse av sitater

I transkriberingen av intervjuene ble intervjupersonenes bidrag sitert svært direkte, også med gjentakelser og lyder som ikke tilførte teksten mening. Dalland påpeker at når et intervju transkriberes, mister vi noe på veien (Dalland, 2017). Derfor kan det hjelpe å bruke helhetsinntrykket som korrektiv. Etter transkriberingen valgte jeg ut de mest aktuelle

sitatene. Jeg skrev de deretter om uten å endre på meningsinnholdet eller legge til nye ord. Jeg har kuttet enkelte muntlige tilleggssord som var doble eller unødvendige. Et par steder har jeg også kuttet vekk mindre deler av setninger. Som regel var det fordi de bar preg av muntlig kommunikasjon og var lite lesbare. Jeg ville hindre at sitatet fikk et annen meningsinnhold enn det som var intervjupersonens. Derfor har jeg tatt vurderingen av dette strengt med meg. Jeg har også sendt alle sitater til sitatsjekk hos intervjupersonene og bedt om tillatelse til å bruke disse. Jeg ba også om å få benytte fullt navn og tittel. Ett sitat ble forespurt trukket tilbake av en intervjuperson. Sitatet var ikke avgjørende for oppgaven. Alle intervjupersonene har samtykket til bruk av fullt navn og tittel. Sitater som er brukt i oppgaven er godkjent i sitatsjekk.

3.6 Dokumentstudier som metode

Dokumentstudier innebærer å gå gjennom flere dokumenter for å finne svar på forsknings spørsmål. I dette tilfellet gjelder det partiprogrammene til partiene MDG, SV, Venstre og Arbeiderpartiet for den inneværende perioden (2019-2023) og for den kommende perioden (2023-2027). Asdal og Reinertsen beskriver metoden som *ikke-intrusiv*, da dokumentene oftest allerede ligger tilgjengelig og metoden ikke innebærer kontakt med noen personer (Asdal og Reinertsen, 2020). De beskriver dokumentanalyse som en kvalitativ metode, fordi den innebærer en oppmerksomhet på hvordan dokumentene blir til. Men det innebærer også en bevissthet rundt hvordan dokumentene senere får betydning for sine omgivelser, altså konteksten dokumentene er produsert i sammen med konteksten de skal brukes i. Asdal og Reinertsen skriver: «for å få tak på dette må vi forstå ikke bare dokumentet, men også praksisfeltet det beveger seg innenfor, hvordan det blir lest, brukt og forstått, for eksempel hvordan dokumenter gir underlag for beslutninger, er opphav til tiltak og intervensjoner i situasjoner» (Asdal and Reinertsen 2020, s 22).

3.7 Analysemetode

Her redegjør jeg for metoder jeg har brukt for å samle og analysere data samlet inn fra intervjuene av sentrale lokalpolitikere og fra dokumentstudien av partiprogrammene. Først skal vi se på metoden for analyse av intervjuene.

3.7.1 Analyse av intervjuer

Intervjuene varte fra 55 til inntil 90 minutter hver. Til sammen utgjorde dette ganske store mengder data å håndtere. Intervjuene ble transkribert, og denne transkriberte teksten ble sortert tematisk inn i sammenhengende meningsenheter. Meningsenhetene ble organisert etter de spørsmålene i intervjuguiden som kunne gi svar på forsknings spørsmålene. Deretter bearbeidet jeg meningsenhetene slik at de fikk et mer lesbart språk.

Jeg tok noen notater underveis i intervjuene. Jeg noterte også ned helhetsinntrykket fra samtalen etter intervjuet. Jeg innser i ettertid at jeg gjerne kunne tatt notater av kroppsspråk, stemmeleie etc. Om jeg skulle gjort intervjuene om igjen, ville jeg tatt flere notater for hånd. Jeg ville så samlet disse systematisk på ett sted. Jeg tok noen notater jeg senere kvittet meg med. Grunnen var i stor grad at funnene og refleksjonene virket så innlysende og selvsagte. Ertid har jeg innsett at også slike funn kan være en viktig del av analysearbeidet. Dette er

læring jeg tar med meg. Likevel opplever jeg at jeg har hatt god (nok) oversikt. Den tematiske bearbeidingen innebar også å skrive om meningsenheter til kortere tekstbiter. I disse tekstbitene lagde jeg også notater og kommentarer i parentes, for også mye av analysen skjedde for meg under transkribering av datamaterialet.

3.7.2 Analyse av dokumentstudiets funn

For dokumentanalysen av partiprogrammene, undersøkte jeg hva som sto skrevet partiene om arealnøytralitet, natur, og om noe kunne plassere deres politikk på aksene vekst, grønn vekst og nedvekst. Med bakgrunn i Asdal og Reinersten (2020) er konteksten viktig: partiene lager programmene før valget, men iverksetter politikken først etterpå. Dette kan skape en dynamikk der politikerne lover mer enn de kan holde, for å vinne velgere. Etter valget vil de måtte prioritere hardere, forholde seg til de faktiske økonomiske rammene, og ikke minst danne flertall med andre partier som også skal ha sitt. Skillelinjemodellen (Rokkan, 1987) er til hjelp for oss her. At politikken kan forstås gjennom skillelinjer har betydning for ordbruken i partienes kommunikasjon. Det er vanskelig å ta til orde for å gå i to retninger samtidig; og hvis det gjøres er det lett gjennomskuelig. partier som eksempelvis hører til nedvekst-diskursen vil slite med å argumentere for fire-felts E18. Det ligger neppe naturlig for partier med en vekst-ideologi å foreslå helvegetarisk servering på eldrehjem et par dager i uka. Jeg stoler riktignok heller ikke på at alt som står i partiprogrammene vil bli gjennomført. Jeg leser partiprogrammene først og fremst som *retningsvisere for en diskurs*.

En stor del av endringene i nedvekst-politikk skjer nasjonalt, men på policy-nivå lokalt kan dette likevel komme til uttrykk gjennom de fire indikatorene for lokal arealplanlegging som følger diskursen om nedvekst, redegjort for i teorikapitlet (Ruiz-Alejos & Prats, 2022).

Jeg noterte meg 10-20 søkeord under hvert spørsmål, som skulle bevisstgjøre meg på hva jeg skulle se etter. Deretter gikk jeg gjennom alle åtte partiprogrammene med markeringstusj og markerte politiske punkter som passet til temaene. Her gjorde jeg vurderinger underveis av hvilke punkter jeg mente forplikter nok: punkter som sier "kan", "bør", "arbeide for" eller var tilsvarende utdelige ble oftere sett bort fra, mens konkrete og forpliktende punkter i saker som jeg vurderte å ha større effekt, oftere ble markert.

Disse fungerte som en oppvarming til hva jeg skulle se etter i programmene. Jeg var ikke bare ute etter hvilke nedvekst-tiltak partiene ville gjennomføre, men også om det fantes motstridende punkter. Dette kunne være lovnader om vekst i boligbygging, veibygging, næringsbygg, nye idrettshaller og lignende, som kunne tyde på at partiets politikk fører til et høyere forbruk.

Jeg har vektlagt konkrete tiltak mer enn vage formuleringer og mål som er satt langt frem i tid. Jeg ønsket å måle partiene på konkret politikk som de foreslår og forplikter seg til i sine programmer.

Jeg lagde deretter lister over de viktigste grønne punktene fra de nyeste partiprogrammene (2023-2027) til de fire partiene. Jeg plukket ut de mest relevante grønne punktene, enten i størrelse eller i form, som kan tyde på at partiet helt eller delvis har en nedvekst-diskurs i seg. Punktene ble forkortet og skrevet med egne ord. Ikke alle punktene er like intuitive. For de punktene jeg har tenkt var lite selvforklarende, har jeg skrevet mine korte forklaringer i

parentes. Ny E18 skrev bare SV om. Jeg hentet derfor opplysninger fra kommunestyremøtet der saken ble behandlet i juni for å supplere (Nordre Follo kommune, 2023c)

3.8 Ontologi

En forsker vil alltid være påvirket av den virkelighetsoppfatning hen innehar, og det er i praksis umulig at ikke denne virkelighetsoppfatningen påvirker arbeidet på en eller annen måte. Ontologi betyr læren om virkeligheten eller vår virkelighetsoppfatning. Den ontologien mye arealpolitikk befinner seg i, ligger i spennet mellom det konvensjonelle vekstparadigmet og et perspektiv av økologisk modernisering. Ontologien denne mastergraden er forankret i, må bekjennes at er fra en radikal miljøvernens perspektiv. Vi kommer tilbake til dette mer dyptgående i kapittelet om førforståelse om få strakser.

3.9 Epistemologi

Epistemologi betyr læren om kunnskap, og viser til hvordan vi tilegner oss sann kunnskap. Epistemologi i denne konteksten vil innebære hvordan forskeren forholder seg til ervervelse av kunnskap, og om det i det hele tatt er mulig å tilegne seg sann kunnskap om virkeligheten. Her er validitet og reliabilitet relevante begreper. I følge Olav Dalland betyr validitet det samme som relevans eller gyldighet (Dalland,2017). Det som undersøkes må være relevant for forskningsspørsmålet. Han beskriver reliabilitet som pålitelighet, noe som innebærer at datainnsamlingen må skje på riktig vis og at feilmarginer må angis (ibis.).

Ved å intervju seks folkevalgte fra Nordre Follo, som er *positive til og sentrale i* beslutningen om arealnøytralitet, går jeg inn i kjernen av beslutningstakerne og spør de direkte. Slik vil jeg få informasjon om hva de sier de er opptatt av rundt temaer som natur og vekst knyttet til arealnøytralitet. Partiprogrammene er også partienes viktigste offisielle dokument som formidler politikken partiene går til valg på.

I en intervjusituasjon kan intervjupersonen vektlegge andre argumenter enn de hen tenker er viktigst, hvis ikke disse er mer sosialt aksepterte. Forestill deg at en person mener treklemming er en aktivitet og en del av ens natursyn, men vegrer seg for å si dette fordi det oppfattes som utenfor normen (da jeg gikk tur en gang under pandemien, så jeg en dame som klemte et tre: hun virket overrasket og litt flau!). Selv om en intervjuperson har en slik relasjon til naturen, kan intervjupersonen velge å heller nevne turopplevelser eller friluftsliv som argumenter, som er mer allment anerkjente argumenter for å ta vare på natur og sekkebegreper (treklemming er åpenbart en friluftslivsopplevelse!). Når informasjonen vi får reduseres til mer generelle begreper mister vi noe på veien. For eksempel, for en treklemmer er kanskje store og gamle trær en viktigere verdi enn for en mosjonist som bare løper forbi. For å møte dette aspektet får intervjupersonene opplyst at de er sikret anonymitet om ønskelig, samt kontroll over egne sitater.

Siden vi går inn i politikken, kan det skje at intervjupersonene uoppfordret generaliserer egne opplevelser til allmenngyldig argumentasjon. For å forsøke å møte disse utfordringene er det presisert overfor intervjupersonene at det er i rollen som lokale folkevalgte de er intervjuet, men at det likevel er åpning for personlige perspektiver i tråd med partiets syn. Jeg ønsker gjerne *fortellinger og personlige eksempler*, dersom de finnes. Folkevalgte bruker også ofte seg selv til å formidle, da en personlig formidlingsevne gjerne gjør budskapet mer levende.

3.10 Kan man generalisere fra case?

Flyvbjerg (2006) argumenterer mot det han kaller en utbredt misoppfatning om at man ikke kan generalisere på bakgrunn av en case-studie. Han peker på at ingen blir eksperter gjennom kjennskap til teori alene, og viser til viktigheten av å kjenne til mange konkrete tilfeller for å utvikle kompleksitetsforståelsen og oppnå det han beskriver som sann ekspertise eller *virtuositet*. Om forskningen styrer unna case studier og blir mer regelbunden og teoretisk, argumenterer han for at dette ikke tar oss videre, men får forskerens og forskningens utvikling til å stagnere. Case studier er slik en grunnleggende og viktig del av å koble forskningen opp til virkeligheten og forstå denne (ibid.).

3.11 Roller, førforståelse og potensiell intervju effekt

En forsker er også en del av den konteksten han undersøker. For noen gjelder det i større grad enn for andre. For meg er det definitivt sant, og dette et område som krever en redegjørelse som går noe mer i dybden. Jeg vil nå redegjøre for roller, mitt personlige ståsted, min førforståelse og vurdere om jeg kan bidratt til en intervju effekt. Intervju effekt er når forskeren gjennom intervjuet påvirker resultatet av det hen forsker på. Så hold deg fast, for min inntreden i dette kan du kanskje synes er overraskende.

3.11.1 Roller

Jeg er på intervjutidspunktet varaordfører i Ås kommune. Jeg er leder for et hovedutvalg som har teknikk og plan som sitt hovedområde. Jeg har også fram til mars 2023 vært gruppeleder for Miljøpartiet De Grønne i Ås. Jeg har også et stort engasjement for klima og natur, og spesielt planspørsmål. Jeg har politisk arbeidet for å innføre arealnøytralitet i Ås kommune ved forrige rullering av kommuneplanen (2022), og jeg har også arbeidet for å stanse byspredning og å gi Ås en utvikling innenfra-og-ut, et konsept som Ski nå baserer sin kommuneplan på.

Jeg fortalte intervju personene om mine roller ved starten av intervjuet, noe samtlige intervju personer har virket å være kjent med fra før. Deretter har jeg fortalt at det nå er i rollen som student, ikke som varaordfører i Ås eller som MDG-politiker jeg holder intervjuet. Noen ganger har intervju personer sluttet å henvende seg til meg som student, og snakket til meg som representant for Ås kommune. Andre ganger har jeg opplevd at intervju personer har snakket til meg som representant for MDG, men dette er mine tolkninger av situasjonen. Det kan hende at kritikk av Ås kommunes bygging på Solberg eller innvendinger mot MDG som parti ville kommet fram også dersom det hadde vært en annen intervjuer.

Det ble derfor tydelig at det ikke var mulig for meg å opprettholde et skarpt skille mellom meg som intervjuer, og mine meninger og ytringer gjennom mine politiske roller i intervjuene. Ved disse tilfellene tok jeg imot kritikken og gikk videre med spørsmål uten større kommentarer, og uten å ta kritikken personlig eller forsøke å svare på denne.

En slik posisjon gir både fordeler og ulemper når jeg arbeider med en slik oppgave. Av ulemper kan nevnes at jeg potensielt blir sett på som radikal av intervju personene, og at dette kan føre til at intervju personene gir mer radikale svar enn de ellers ville gjort. På den annen side kan intervju personene også se på meg som en aktør som støtter og ser opp til

konseptet som er innført om arealnøytralitet. Jeg anser det som en fordel at jeg har erfart innsikt i tematikken i demokratiske beslutningsprosesser. Det gir også intervjupersonene en opplevelse av hvem jeg er, for rollene vil nødvendigvis påvirke både den som intervjuer og intervjupersonene.

Ås kommune kritiseres av flere av intervjupersonene for å utfordre den ønskede utviklingen av Ski tettsted. I kommuneplanen til Nordre Follo står det at Ski tettsted skal utvikles innenfra og ut. Men det vestligste av Ski tettsted ligger i selve Ås kommune. Her har Ås kommune tillatt utbygging av store boligprosjekter med blokkbebyggelse i opptil 6 etasjer.. Ås kommune er i denne anledning nevnt i planbeskrivelsen til kommuneplanens arealdel: "Utbygging innenfra og ut utfordres av utviklingen som foregår i Ås kommune, i randsonen til Ski." (Nordre Follo kommune, 2023a, s. 24) Det er likevel mulig at intervjuobjektene har fått med seg at jeg har vært den største kritikerne av denne utbyggingen blant kommunestyrerepresentanter i Ås, blant annet i Østlandets Blad 10. oktober 2020 der jeg uttaler at det er noe snylterisk over å bygge så tett på kommunegrensa og at vi bør gå i dialog med Nordre Follo først (2020, 10.10. Østlandets Blad).

3.11.2 Mitt personlige ståsted

Jeg lever en livsstil mange vil kunne oppfatte som radikalt annerledes. Jeg løfter dette fordi denne livsstilen er sterkt knyttet til temaene i oppgaven om natur og nedvekst. Jeg flyr ikke, jeg lever uten bil (men med elsykkel), bor i kollektiv med fem andre, dyrker egne grønnsaker i kjøkkenhagen, er entovegner (altså spiser planter, men også insekter), avler frem melbiller på badet, er søppeldykker/matredder, kjøper ingen bruksgjenstander til meg selv (verken nytt eller brukt), haiker land og strand og overnatter hos folk jeg møter, er mye i naturen, og jeg er (når jeg ikke er lenket til masterbenken) ute i fjellveggen med egne sikringer (trad-klattring). Jeg opplever tilhørighet til Arne Næss' dypøkologi. Jeg har et åndelig syn på natur, noe som har kommet til uttrykk gjennom at jeg har vært med på å etablere en religion (Gaianisme) med en venn da vi ikke fant det vi lette etter hos de eksisterende. Gaianisme vektlegger praktisering av takknemlighet, og at alt henger sammen med alt (holisme). Videre er tilnærmet urørt natur hellige steder (templer). Religionen har elleve leveregler (bud) som ville gitt mye rom for mye mer natur, og også slanket dagens økonomi betraktelig (hvis man gjorde det kreative tankeeksperimentet at alle hadde fulgt disse budene).

Ingen forsker er verdinøytral (Dalland, 2017). I oppgaven bruker jeg meg selv. Da er det viktig å sikre forsvarlig bruk av metoder, samt å gjøre leseren bevisst på hva min subjektivitet innebærer for oppgaven (ibid.). Dette innebærer å gjøre leseren bevisst på hvilke roller jeg innehar og hvilken betydning rollene og min førforståelse kan ha på oppgaven. Forskerens tolkninger og synsvinkler er preget av det synet hen innehar, enten det er seg bevisst eller ubevisst. Mitt forhold til forbruk, natur og mine roller i politikken gjør at jeg må trå varsomt. Men det innebærer også at jeg har en spesiell innsikt i og en motivasjon til å gå inn med en spesialisert innfallsvinkel i tematikken.

Jeg har latt være å misjonere om mine livsstilsvalg til intervjupersonene. Ikke bare ville det følt unaturlig i denne settingen, men det ville også kunne hatt en uønsket intervju effekt. Jeg antar at noen intervjupersonene da i større grad kunne følt seg dømt eller målt på noen måte. Jeg antar at det kunne endret intervjupersonenes språkbruk. Dette kunne gjort datasettet ufullstendig og analysen vanskeligere. Derfor stilte jeg spørsmål rundt natur og

nedvekst ved å innta en posisjon av bevisst naivitet (Dalland, 2017). Slik trådte jeg ut av min sedvanlige rolle som diskusjonspartner, og inntok en tydelig rolle som intervjuer. Hvorfor dette var viktig redegjør jeg for i neste delkapittel, som handler om førforståelse.

3.11.3 Førforståelse

Min førforståelse har endret seg over siste fem årene. Da jeg meldte overgang fra Venstre til MDG i 2013, arbeidet jeg som selvstendig næringsdrivende kommunikasjonskonsulent i Oslo. Da tilhørte jeg diskursen om grønn vekst (dog uten at jeg var klar over dette). Jeg var opptatt av klima, men fikk et økende engasjement for natur i 2015, uten at dette direkte påvirket hvordan jeg tenkte rundt økonomien. Jeg ble så bevisst på at jeg tilhørte diskursen grønn vekst rundt 2016. Per Espen Stoknes var en fremtredende talsperson for grønn vekst i Miljøpartiet De Grønne på denne tiden, og jeg var både på seminarer og i dialog med Stoknes flere ganger om vekst og klimafornektelse i årene som fulgte. Flere sammenfallende faktorer endret likevel hvor jeg sto i diskursen: Flytting til kollektiv på landet i Vestby og Ås i 2018 og 2019 eksponerte meg for mange impulser fra en nedvekstbasert livsstil. Fire år i Ås-politikken og seks år i NMBU-miljøet kombinert med et enklere (og grønnere) liv som student kom sammen med den globale Covid-19-pandemien og fikk meg til å verdsette tiden og en opplevelse av at samfunnet gikk langsommere. Alt dette er faktorer som jeg mener førte meg gradvis over mot nedvekst-diskursen, både i tanke, tro og i livsstil.

For møtepunktet mellom arealpolitikk og vekstdiskurser, innebærer nå mitt personlige syn at vi bør utnytte eksisterende bygningsmasse bedre, og gjennomgående finne nye sirkulære vaner som bryter ned de lineære verdikjedene i dagens forbrukerkultur, og at dette er lettest oppnåelig gjennom et radikalt lavere forbruk. Innen planleggingen innebærer dette å ta vare på eksisterende bygg fremfor å bygge nytt. På det nasjonale nivået er jeg for omdistribuering av ubrukte hus og leiligheter for å sikre alle en levelig bosituasjon. Fossile drivstoff bør prises så høyt gjennom karbonskatt at bilbruk blir svært lite attraktivt. Jeg mener på samme måte at vi bør redusere kjøttkonsumet betraktelig og øke konsumet av lokale planteråvarer. Jeg mener dette vil gjøre det mulig å restaurere over halvparten av dagens åkerlandskap tilbake tilbake til de opprinnelige skogene og myrene som en gang dekket Follo. Aller helst ønsker jeg at disse endringene kommer nedenfra, gjennom en endret bevissthet i befolkningen. Jeg er altså tilhenger av en radikal, økosentrert og minimalistisk versjon av nedvekstdiskursen. Dette er så fjernt fra samfunnsnormen at jeg likevel er vant til å inngå kompromisser av praktiske hensyn, også i eget parti. Som følge av dette spennets iboende komikk har jeg en ironisk distanse til mitt eget verdisyn.

Arealnøytralitet inngår i dette synet som et viktig kompromiss, og et steg på veien mot en langt grønnere utopi. Jeg hadde allerede tidlig i arbeidet med oppgaven tenkt at arealnøytralitet som politikk tilhører nedvekst-diskursen. Dette er fordi den begrenser vekst på lettbygde, billige(re) tomter der man gjerne slipper like kompliserte grunn- og eiendomsforhold som de man støter på gjennom fortetting og transformasjon. Jeg tenkte ved oppgavens tidlige start at arealnøytralitet burde bli innført som følge av klassiske vernehensyn og naturens iboende verdi. At folk blir glade i naturen ved å bruke den, så jeg mest som et middel for å oppnå det egentlige målet: bevaring av natur for sin egen skyld. Mitt natursyn både var og er fortsatt dypøkologisk og økosentrisk orientert.

Jeg har ikke delt dette med intervjupersonene, men jeg har forsøkt å stille åpne spørsmål rundt hvilken rolle intervjupersonenes syn på vekst og natur har spilt for beslutningene.

3.11.4 Intervjueffekt

Det er ikke mulig å utelukke at intervjuene likevel kan ha hatt en intervjueffekt på intervjupersonene, siden møtet mellom intervjuperson og forsker er et møte mellom to subjekter (ibid.). Jeg ønsket å ta hensyn til dette, og derfor ble intervjuene gjennomført i perioden 1. - 15. mars. Dette var over seks uker før den endelige beslutningen ble tatt i kommunestyret. Med lengre tid mellom intervju og endelig beslutning, var tanken at faren for en eventuell intervjueffekt på behandlingen av saken i kommunestyret ville avta. At det ble det knappeste mulige flertallet for arealnøytralitet på vedtakstidspunktet, øker likevel muligheten for at selv en liten intervjueffekt kunne vipet beslutningen i en annen retning. Senterpartiet ble ikke intervjuet. Her er spørsmålet om forespørselen om intervju i seg selv kan ha hatt en effekt. Intervjupersonene er gruppeledere og andre i lokalpolitikken som har lederroller i sine partier. De har allerede forholdt seg til arealnøytralitetsbegrepet helt siden det ble vedtatt et mål om arealnøytralitet i kommuneplanene til Ski og Oppegård kommuner i 2019. Jeg vurderer derfor muligheten for at intervjuene kan ha endret utfallet i selve saken som svært lav.

At jeg har påvirket hvordan intervjupersonene snakker om tematikken ser jeg på som innlysende. Det viktige er å vurdere hvordan og i hvilken grad. Dalland beskriver en intervjusituasjon som et menneskelig møte mellom to subjekter (Dalland, 2017, s.59). Alle intervjuere påvirker sine intervjupersoner i en eller annen grad. Jeg har gjort vurderinger så langt jeg kan for å holde denne påvirkningen til et minimum.

Jeg har nå redegjort for metoder, forståelser og førforståelser som ligger til grunn for innsamlingen av data brukt i oppgaven. Nå skal vi se nærmere på hva jeg fant. Hva er lokalpolitikernes rasjonale for å innføre arealnøytralitet i Nordre Follo?

4. Resultater

Nå skal jeg først se på partiprogrammene, og deretter på intervjuene. Så hva sier partienes partiprogrammer egentlig om arealnøytralitet, natur og vekst?

4.1 Partiprogrammene om arealnøytralitet og natur

Jeg har valgt å samle spørsmålet om arealnøytralitet og natur, siden disse i stor grad sammenfaller. Først fant jeg noe i partiprogrammene om arealnøytralitet jeg ikke hadde ventet meg.

4.1.1 Arealnøytralitet ble ikke nevnt

Det første og mest oppsiktsvekkende funnet var at ingen av partiprogrammene fra perioden 2019-2023 i det hele tatt nevner arealnøytralitet. Arealnøytralitet ble vedtatt i samfunnsdelen i mai 2019 i hver av de gamle kommunene, Opegård og Ski kommuner. Deretter ble disse kommunene slått sammen til Nordre Follo kommune fra 1. januar 2020 (Nordre Follo kommune, 2019a).

Partiprogrammene produseres gjerne vinter og senest tidlig vår før valget. Målet om arealnøytralitet ble altså trolig vedtatt etter at partiprogrammene ble utarbeidet. Det er derfor usikkert om lokalpolitikere var bevisste på arealnøytralitet som begrep før det dukket opp i kommuneplanen i 2019.

4.1.2 MDG sto for arealnøytralitet allerede i 2019

Men arealnøytralitet kom ikke ut av det blå i 2019: Alle partiene skriver at de vil bevare grønne lunger og hundremeterskoger, ivareta Svartskog, opprette Østmarka Nasjonalpark, og rense Fosstjern og Kolbotnvannet slik at disse får badevannskvalitet. Det er likevel et parti som overrasker med å skrive lite om natur: SV nevner verken nullvisjon for tap av matjord eller bevaring av markagrensa: det gjør alle de tre andre partiene.

Venstre går i 2019 lengre i sin naturpolitikk enn Ap og SV: De skriver at de vil bevare tettstedsnær natur og ivareta naturområder av nasjonal, regional og lokal verdi. Dette er likevel ikke ensbetydende med arealnøytralitet. MDG skriver de at de går inn for "*full stans i nedbygging av natur for å bevare matjord, skog og strand*" (Nordre Follo MDG, 2019). MDG var av denne grunn det eneste partiet som allerede i 2019 hadde programfestet politikk var tilnærmet ensbetydende med arealnøytralitet, når vi følger definisjonen presentert i teorigapitlet om at arealnøytralitet er netto null endring eller balanse mellom bebygde og grønne arealformål (2.5.1).

Uansett hva som påvirket, ble samarbeidspartiene etter valget enige. Det kommer frem av samarbeidsavtalen samarbeidspartiene inngikk 11. oktober 2019, som forpliktet Ap, MDG, Sp, Sv, Venstre og KrF seg til å "*følge opp kommuneplanens formuleringer om arealnøytralitet*" (Samarbeidspartiene i Nordre Follo, 2019, s. 5).

4.1.3 Naturfokuset øker hos alle partier i 2023

I programmene for neste periode skjer det deretter noe veldig interessant: naturfokuset øker hos *alle* partier, og arealnøytralitet tas inn i *alle* programmene. Her har altså noe skjedd i partienes bevissthet underveis:

Arbeiderpartiet vil at Nordre Follo skal “*være en arealnøytral kommune*” (Nordre Follo Ap, 2023, s.10). Venstre vil “*gjøre arealnøytralitet gjeldende for all planlegging*” (Nordre Follo Venstre, 2023, s. 3). SV vil “*jobbe aktivt for jordvern og arealnøytralitet*” (Nordre Follo SV, 2023, s.3).

Nok en gang markerer MDG seg med mest radikal naturpolitikk. Først tar de mye av æren for arealnøytralitet: “*De Grønne har sørget for at Nordre Follo har blitt en arealnøytral kommune*” (Nordre Follo MDG, 2023, s.22). Og så røper MDG større ambisjoner på naturens vegne: “*Nå er tiden kommet for å gjøre naturen større og rikere igjen - vi skal være arealpositive*” (Nordre Follo MDG, 2023, s.22). Ut fra konteksten forstår vi at dette betyr det samme som *naturpositivt*, altså at naturverdiene og områdene skal styrke seg i kvalitet og omfang år for år.

4.2 Partiprogrammene om vekst

Å analysere programmene etter lokalpolitikk på vekst-nedvekst-skalaen var til tider utfordrende, da det er mange punkter som kan tolkes i forskjellige retninger. *Hvordan* punktet gjennomføres har mye å si. Å etablere et tjenestetilbud kan kreve nye lokaler. Om disse fører til et konvensjonelt nybygg, om det nye bygget blir et pluss-hus, eller som de plasseres i eksisterende lokaler, kan gjøre at punktet bør havne i enten vekst, grønn vekst eller nedvekst, alt ettersom. Jeg har derfor tolket punktene kritisk basert på de kriteriene som er gjengitt i teorikapitlet, der Stoknes tar til orde for plusshus og lignende *teknologiske* løsninger og Xie tar til orde for gjenbruk av bygg og *reduserende* løsninger (Stoknes, 2020; Xue, 2022).

Nå skal vi se på hva partiprogrammene sier, delt inn i grønne programpunkter, usikre punkter og vekstpunkter.

4.2.1 Miljøpartiet De Grønne

Grønne programpunkter:

- Ønsker eiendomsskatt med sosial profil (fører til forbruksreduksjon)
- Arealpositivitet: areal med natur skal utvides og naturmangfoldet i eksisterende naturområder skal bli rikere
- Prioritere vedlikehold og rehabilitering foran nybygg
- Vurderer fjerning av gateparkering for å bygge sykkelfelt
- Ønsker økt betalingsparkering i sentrumsområder og ved idrettsanlegg
- Reduserer arealer til parkering
- Gjenbrukssted for byggematerialer for private og næringsliv
- To helvegetariske dager i kommunale institusjoner
- Vil minimere bruken av bil- og flyreiser i kommunen
- Styrke BUA-ordningen
- Redusere bilavhengigheten
- Ha en omfattende sykkelsatsing (17 av 19 sykkelpunkter ble samlet i dette ene)
- Redusere det totale transportbehovet

- Kommunens bilpark skal inngå i bildeleordning
- Legge til rette for bruktbuikker, utlånssentral og reparasjonsverksted
- Vegetarisk mat skal være norm på alle kommunale arrangement
- Kommunens møter, kurs og konferanser holdes lokalt
- Sirkulære løsninger i anskaffelser.
- Mer innkjøp av brukte møbler
- Kontraktfestede krav til reparasjon i rammeavtaler
- Kartlegge potensiale for økt urban matproduksjon og andelsjordbruk
- Forbud mot bygging på myr og matjord
- Restriktive til skogsbilveier
- Fase ut unødvendige engangsartikler
- Stimulere til bærekraftige nærmiljøsentre med bruktbuik, reparasjonsverksted, utlånssentraler m.m.
- Fase ut bruken av veisalt
- Streng regulering av reklame i offentlige rom
- Forby oppskyting av fyrverkeri
- Stemte mot bompengefinansieringen for firefelts E18 (hentet fra vedtak 14.06.23)

Usikre punkter:

- Bygge ut et omfattende sykkelveinett, herunder realisere planlagt ekspress-sykkelvei mellom Oslo og Ski (krever areal)
- Vil imøtekomme initiativ til økolandsby (kan øke transportbehov og kreve areal, avhengig av lokalisering)

Klare vekstpunkter:

- Ingen

4.2.2 Sosialistisk Venstreparti

Grønne programpunkter:

- Innfører eiendomsskatt
- Reduserer materielt forbruk i kommunen
- Kommunen skal bli klimanøytral innen 2032.
- Arbeider for plukkhogst fremfor flatehogst
- Gjør tiltak for økt delingskultur
- Styrker BUA-ordningen
- Vurderer gjenbruk/rehabilitering av bygg
- Halvering av matsvinn innen 2030
- Planleggingen skal redusere transportbehovet
- Inviterer tjenester med bildeling
- Viderefører prøveprosjekt med leksefri skole
- Oppgraderer parker og turområder med aktivitetsmuligheter.
- Nye boliger skal bygges i eksisterende boligfelt, evt. i høyden
- Styrker etisk fondsforvaltning
- Vil påvirke staten til å skrote E18-utbyggingen Vinterbro-Retvedt

Usikre punkter:

- Forsøksordning med 6-timers arbeidsdag med full lønnskompensasjon (fører ikke nødvendigvis til redusert forbruk når det gis full lønnskompensasjon)
- Vil ha sammenhengende og atskilte gang- og sykkelveier
- Satser på jernbane (krever arealer)
- Oppgraderer turområder med aktivitetsmuligheter som klatrevegger, treningsapparater og isbaner (innebærer inngrep i naturområder)
- Oppretter kommunalt tomte- og utbyggingsselskap som sikrer god og langsiktig tilgang til tomter og sosial boligbygging (vitner om at økt *bygging* er fokuset)

Klare vekstpunkter:

- Ingen

4.2.3 Venstre

Grønne programpunkter

- Etablere flere gågater, miljøgater og bilfrie soner i lokalsentre
- Sikre meldeplikt for hogst i kommunen
- All trafikkvekst skal skje gjennom gange, sykkel og kollektivreiser (nullvekstmålet)
- Vil gjøre arealnøytralitet gjeldende for all planlegging
- Skjerpe etisk fondsforvaltning
- Unngå markberedning i kommuneskogen
- Klimavennlige byggematerialer
- Utslippsfrie bygge- og anleggsplasser
- Samarbeide om anlegg for gjenbruk av byggematerialer
- Gjenbruk skal alltid vurderes
- Grønne tak
- Redusere tungtrafikk gjennom kommunen
- Øke bruken av økologiske varer
- Stille kommunale bygg til disposisjon for klesbyttedager og liknende arrangementer som oppmuntrer til gjenbruk
- Redusere matsvinn i kommunal virksomhet
- Kommunen skal også tilby kjøttfrie alternativer
- Stimulere til hjemmekompostering
- Utfase veisalt
- Nye parkeringsanlegg skal i hovedsak plasseres under bakken
- Legge til rette for andelsjordbruk, parselhager og urbant landbruk
- Flere inkluderende boformer som muliggjør bærekraftig livsstil
- Videreutvikle BUA

Usikre punkter:

- Vil ha et mer sammenhengende sykkelveinett
- Flere gang- og sykkelstier
- Nye næringsområder må etableres i tilknytning til hovedvei eller bane (usikker på hvordan de får dette til med arealnøytralitet)

Klare vekstpunkter:

- Vil ikke innføre eiendomsskatt i perioden 2023-2027 (kunne redusert forbruket)
- Arbeider for flere innfartsparkingsplasser (nedvekst vil heller fokusere på å redusere transportbehovet)
- For bompengefinansieringen som kan realisere firefelts E18 (hentet fra vedtak 14.06.23)

4.2.4 Arbeiderpartiet

Nedvekst-punkter:

- Videreutvikle BUA-tilbudet
- Fortsette arbeidet mot matsvinn

- Kommunen skal forbruke minst mulig, heller se etter produkter som er gjenbrukt, gjenvunnet eller resirkulert
- Ha god klimaprofil på nybygg
- Heller gjenbruke eller rehabilitere foran å bygge nytt
- Nordre Follo skal være en arealnøytral kommune
- Vedlikeholdsetterslepet på kommunale bygg og eiendom skal innhentes

Usikre punkter:

- Ønsker kontorarbeidsplasser og andre arbeidsplassintensive virksomheter (dette sikter ofte til sterkt spesialiserte jobber, nedvekst er mer orientert mot desentralisert lokal produksjon)
- Sikrer godt svømmehalltilbud på Kolbotn (kan kreve nybygging)
- Vil videreutvikle egenorganisert aktivitet som f.eks. skateparker, discgolf og andre tilbud (kan måtte legges i naturområder)
- Mindre tungtrafikk gjennom sentrumsområder og tettsteder, ved å forlenge Søndre Tverrvei (innebærer økt veibygging)
- Vil gi landbruksnæringen gode vilkår for videre vekst og utvikling (kommer an på hvordan dette gjøres)
- Nevner ikke eiendomsskatt

Klare vekstpunkter:

- Sikrer nødvendige innfartsparkeringsplasser
- Vil bygge lysløype mellom Langhus, Oslo, Tårnåsen og Greverud (betyr i praksis en sterkt belyst vei i et naturområde)
- Heltidsarbeid skal være normalen i kommunen (kan være barriere for frivillig deltid)
- For bompengefinansieringen som kan realisere firefelts E18 (hentet fra vedtak 14.06.23)

4.3 Intervjuene

Hva annet kan vi forvente etter denne gjennomgangen av partiprogrammene? Fra MDG forventer jeg mer nedvekst-politikk, et fokus på redusere energi-, areal- og materielt forbruk. SV tolker jeg som at nylig har funnet et økt miljø- og klimaengasjement, og jeg forventer et sosialt engasjement og større kobling av dette til miljøsakene. Jeg forventer et stort engasjement siden utviklingen mellom to perioder var såpass betydelig. SV har ikke resirkulert forrige periodes punkter, men faktisk utarbeidet mer miljøpolitikk i programarbeidet.

Fra Venstre forventer jeg uttalelser som passer inn i en grønn vekst-tradisjon. Jeg forventer at de er ambisiøse på miljøets vegne men samtidig mer opptatt av *innovasjon* enn *reduksjon*. Fra Arbeiderpartiet forventer jeg at arealnøytralitet er et relativt ensomt løvetannbarn i et ellers ganske så vekstorientert politisk landskap. Det store spørsmålet nå er hvordan dette henger sammen for dem.

4.3.1 Kulturelle økosystemtjenester er høyt verdsatt

Alle partiene løftet naturens egenverdi, men de snakket overraskende kort om dette. Det de gjerne heller snakket om var nytten natur har for oss mennesker. Verdier for mennesker som ble nevnt var også helt tydelig knyttet til de allmenne økosystemtjenester som naturen gir. Alle partiene trakk frem eksempler på kulturelle økosystemtjenester som fremstår som fellesgoder, og la ikke særlig vekt på økosystemtjenester som er private goder og omsettelige i et marked. Et unntak var at jakt på hjort ble nevnt, men dette var i en uttalelse om Vestlandet, og kan ikke nødvendigvis kobles direkte til Nordre Follo:

“Kona er jo helt hekta på sopp, hun går jo på soppstaking og fyller opp fryseren så det knapt er plass til noe mer der. Hvor privilegert er ikke vi som kan gjøre det? Hun kan gå ut døra og inn i en skog 100 meter unna og finne en hel bråte med sopp som vi kan spise. Hvor privilegert er det ikke for oss som kan dra hjem til Vestlandet og skyte en hjort og ha nok kjøtt for resten av vinteren?”

Oddbjørn Lager Nesje, gruppeleder for Arbeiderpartiet

Partiene ga også uttrykk for at de økosystemtjenestene som er *fellesgoder* er viktige grunner til å innføre arealnøytralitet i Nordre Follo. Friluftslivet ble nevnt på mange måter, og en av godene som ble nevnt var effekten på folks mentale helse:

“Jeg snakka med en psykolog som beskrev at natur ofte beskrives gjennom pengeverdien man får ved hogge trærne eller bygge den ned, men hvis du regner skogen om i effekten på folks mentale helse kan den ofte gi enda større verdi.”

Varaordfører Hans Martin Enger (Miljøpartiet De Grønne)

Friluftsliv også i den bynære konteksten ble nevnt. Flere nevnte viktigheten av å ha natur også inne i tettstedene, og at slike områder kan skape menneskemøter og gode lokalsamfunn:

“...når vi har grønne lunger, parker, steder å sitte som gjør at det er trygt og godt, og ingen aldersbegrensninger, slik at mennesker på tvers av generasjoner kan møtes, så skaper det gode lokalsamfunn, tenker jeg da. Og det må man ha, jo flere vi blir, jo viktigere er det.”

Ordfører Hanne Opdan (Arbeiderpartiet)

Folkehelseperspektivet, et bredere helseperspektiv som omfatter både mental såvel som fysisk helse, ble også løftet. Dette var ikke redusert til et aktivitetsspørsmål, men også *væren* i natur, med opplevelsen av stillhet og sansing av natur, ble løftet:

“Folkehelseperspektivet, det å være i natur, er superviktig. Friluftsliv, stillhet, for eksempel. ... Det å lukte myr (ler). Alle disse opplevelsene, fuglesang og så videre. Det er jo stor verdi for oss som mennesker, å kunne ha dei pusterommene”

Leder for utvalg for areal, klima og byggesak, Anne-Beth Skrede (Arbeiderpartiet)

At friluftsliv var en viktig bakgrunn for innføringen av arealnøytralitet ble nevnt av alle. En del politikere nevnte også viktigheten av kort avstand til disse områdene, og at dette var en forutsetning for bruk. Slik koblet flere verdien av økosystemtjenestene fra friluftsliv til den romlige dimensjonen i arealnøytralitet.

“Det nytter jo ikke å ha én svær skog i kommunen, der det blir stor avstand for mange å komme seg til den skogen. Det må faktisk være innen 100 meter, det må være i umiddelbar nærhet å kunne komme seg ut i den skogen.”

Oddbjørn Lager Nesje, gruppeleder for Arbeiderpartiet

4.3.2 Sammenhenger mellom natur og klima

Intervjupersoner fra alle fire partier la stor vekt på klimakrisen. De uttrykte viktigheten av å ivareta naturtyper som myr som en måte å begrense klimautslippene på:

“Klima har også seilt opp som kanskje den største globale utfordringen vi har. Det å bidra til eller komme opp med konkrete klimatiltak er utrolig viktig også i et lokalt perspektiv. Det er ikke det viktigste bak arealnøytralitet, men det har seila opp som en viktig bieffekt av det... Ta for eksempel myrvern. Myrvern er en del av paraplyen arealnøytralitet, men det er også et utrolig viktig klimatiltak.”

Oddbjørn Lager Nesje, gruppeleder for Arbeiderpartiet

Intervjuobjektene uttrykte også gjennomgående stor forståelse for sammenhenger mellom klima og bevaring av natur. Dette er i tråd med budskapet fra FNs naturpanel som påpeker at intakt natur er en svært viktig del av klimaløsningen (FNs naturpanel, 2019):

“Vi er ikke bare i en klimakrise, vi er i en naturkrise. Og FNs klimapanel og FNs naturpanel, de snakker egentlig samme sak. Du kan ikke nå klimamålene uten å ta vare på natur...det vi har sett når vi restaurerer natur er at naturen reparerer for de menneskelige inngrepene som er gjort. Det er bare naturen som kan redde oss fra dette utføret som menneskeheten har satt oss i når det gjelder klimaendringene...”

Camilla Edi Hille, gruppeleder for Venstre

SV kobler seg her på nedvekst-diskursen og sammenlignet forbruk av areal med alt (materielt) forbruk. Dette tolker jeg til å være en bevissthet rundt at materielt forbruk og ikke bare arealforbruk, tærer på naturressursene:

“...den beste måten vi kan slakke litt ned på klimakrisa på, er ved å ta vare på naturen. Alt vi gjør, med forbruk, og hvordan vi bygger... forbruket i verden er eksepsjonelt høyt. Det er litt skremmende.”

Elin Skiffjell, gruppeleder Sosialistisk Venstreparti

4.3.3 Antroposentriske og økosentriske natursyn sameksisterer

Noen av av partiene løftet sammenhenger mellom antroposentriske og biosentriske verdisyn, og også sammenhengene mellom det lokale og det globale:

“Arealnøytralitet handler ikke bare om at det skal være godt å gå der og ha rekreasjonsmuligheter. Det handler selvfølgelig også om insektene, fuglene, dyreliv og alle arter, om det mangfoldet som finnes. Vi har sjeldne arter som vi må ta vare på. Det er også arealnøytralitet. Det er ikke bare fordi vi skal ha fine områder å gå tur i... Naturen har verdi i seg selv. Det er poenget der. Vi er veldig klare over at vi fortrenger arter, de som gror og de som bor, når en tar areal. Så det er jo utgangspunktet. At det har verdi i seg selv. Og en verdi for folk, selvfølgelig.”

Ordfører Hanne Opdan (Arbeiderpartiet)

Jeg hadde forventet at De Grønne i større grad enn andre partier argumenterte med naturens egenverdi, men her kom det en tvist. Intervjupersonen fra MDG mente det ikke burde være nødvendig å måtte ty til antroposentriske argumenter for å bevare natur, men

hadde forsonet seg med at virkeligheten var annerledes, og at det trolig kom til å være slik lenge. Slik virket intervjupersonen fra De Grønne til å tilpasse budskapet sitt på en måte som lettere traff andre;

“Det er en veldig tett sammenheng mellom den globale utfordringen, nemlig at naturen forsvinner, og den helt lokale utfordringen, at skogen bak huset mitt forsvinner... Det lokale henger egentlig nøyaktig sammen med den globale utfordringen. Det burde på en måte ikke vært nødvendig med menneskeargumenter i tillegg (til naturens egenverdi, red.anm), men det er jeg helt sikker på at det er og kommer til å være kjempelenge. Jeg tror at det er fordi menneskene blir trua av naturødeleggelsene at vi kommer til å klare å stoppe naturødeleggelsene.”

Varaordfører Hans Martin Enger (Miljøpartiet De Grønne)

Det var også et overraskende funn at intervjupersonen fra Venstre var den som talte mest direkte, ga mest inntrykk av hvor mye det hastet, og også gjennomgående tydde til hardere ordbruk enn de andre.

“Vi må jo stanse tapet av arter og vi må restaurere natur, restaurere myrene våre, restaurere alt som kan binde karbon. Så dette henger jo helt uløselig sammen, og det er verdigrunnet vårt, det er naturen, da. Uten den er menneskeheten helt føkka.”

Camilla Edi Hille, gruppeleder for Venstre

Et annet forhold Venstre løftet frem var at det også kan være motstridende interesser ved bruk av natur man ikke bygger ned, avhengig om man vekter et antroposentrisk eller et økosentrisk natursyn:

“Vi prøver å balansere hensyn til friluftsliv med vern av natur (for naturens egen skyld, red.anm), for det kan jo være konflikt. Trenger ikke være det, men det kan jo bli det.”

Camilla Edi Hille, gruppeleder for Venstre

4.3.4 En prinsipiell kur

Et overraskende funn var det at alle intervjupersonene uoppfordret problematiserte bit-for-bit-nedbygging av naturen.

“... det første ordet som virkelig satte meg i gang med dette, var det som heter bit-for-bit-nedbygging, som hver gang og for seg selv ikke ser så skummelt eller dumt ut, men som forskningen viser at er hele årsaken til naturkrisen. Og det er jo ikke så vanskelig å se for seg, at hvis vi bare fortsetter og bygger ned bit for bit for bit, så vil det slutt ikke være nok natur igjen.”

Varaordfører Hans Martin Enger (Miljøpartiet De Grønne)

Selv om ikke alle brukte nøyaktig dette begrepet, uttrykte de i stor grad utfordringen som den praksisen der man bygger ned *litt her og litt der*:

“Naturen kommer til kort hele veien, for mennesket kommer inn og sier “å nei, her må noen bo” og “nei, her skal vi bygge og tjene penger”, og “her skal vi...” sant, så taper den hele tida. Og noen må

snakke naturen sin stemme.”

Elin Skifjell, gruppeleder for Sosialistisk Venstreparti

De påpekte at dette samlet sett og over tid blir store arealbeslag. De ga slik uttrykk for at et mer prinsipielt forhold til nedbygging av natur var ønskelig, enn det som har vært praksis tidligere:

“Det (å få bygge ut) hører jeg innbyggere også snakker om. “Kan man ikke bare bygge litt til? Det gjør jo ikke noe at det bygges litt innover i marka.” Hvis vi bygger én meter og én meter, så plutselig blir det ti meter, og så har du kommet langt innover i marka.”

Ordfører Hanne Opdan (Arbeiderpartiet)

Det ble løftet at dette er et prinsipp som innbyggere og utbyggere ikke alltid har forståelse for, og at det derfor var viktig som lokalpolitiker å stå prinsippfast, og forsøke å forklare dette prinsippet til de som er uenige:

“Så får vi høre: “Men vi kan jo bare hogge ned dette treet. Det er jo ikke noe problem, det er jo bare ett tre.” Men det er akkurat der du blir satt på prøve. For den ene dagen er det dette treet, den andre dagen er det dét treet, og den tredje dagen... skjønner du? Det er akkurat sånn det foregår. Da må administrasjonen og vi som politikere si kraftig fremover at her har vi satt den grensen. Vi skal ikke bygge ut det jordet der, vi skal ikke hogge ned det treet der, fordi vår kommune skal være arealnøytral.”

Oddbjørn Lager Nesje, gruppeleder for Arbeiderpartiet

Venstre hevet blikket til kommune-Norge generelt og mente at regionale myndigheter må ha flere verktøy for å kunne stanse bit-for-bit-nedbyggingen og redde naturen også ellers i Norge:

“Hvis du skal redde naturen må nasjonale og regionale myndigheter ha noen verktøy som kan stoppe kommunene fra bit-for-bit-nedbyggingen. For fristelsene for inntekter og for presset fra utbyggere er for store.”

Camilla Edi Hille, gruppeleder for Venstre

Slik står partiene samlet om å se på arealnøytralitet som en prinsipiell kur mot et problem som vokser seg større og større om det ikke ses i en større helhet og sammenheng.

4.3.5 Rettferdighet og oppvekstvilkår

I den innledende delen av intervjuene ble intervjupersonene spurt mer generelt om deres drivkraft og inngang til politikken. Her fant jeg noe svært overraskende: Alle delte et engasjement for oppvekstvilkår for barn og unge og/eller rettferdighet i et generasjonsperspektiv:

“For min del så starter det med mitt politiske engasjement som handler om at jeg synes det er grunnleggende urettferdig dersom noen sine liv og livsførsel skal gå ut over andres mulighet til sine

liv og livsførsel. Når vi overforbruker naturressurser og klimagasser er vår, så er vår livsførsel på en måte som fører til at andre sin livsførsel blir begrensa”

Varaordfører Hans Martin Enger (Miljøpartiet De Grønne)

Mange bygget slik en *bro* mellom det sosiale perspektivet og miljøperspektivet. I tråd med funnet fra dokumentanalysen, var det at gruppeleder for SV det siste året hadde funnet et sterkt engasjement for klima og miljø:

“...i starten var det mest oppvekst jeg var opptatt av. Levekår og oppvekst, og så tror jeg kanskje det siste året at det som har engasjert meg mest, er det som går på klima og miljø, og hvordan vi på vår vakt skal verne om det for framtida.”

Elin Skifjell, gruppeleder for Sosialistisk Venstreparti

Rettferdighet i et generasjonsperspektiv og/eller barns oppvekst var vektlagt av samtlige partier som viktige grunner til at de gikk inn i politikken. Felles for alle er at de kobler tanken om et levelig miljø for alle, til ønsket om gode oppvekstvilkår og tanken om rettferdighet. Det er derfor ikke lenger like overraskende hvorfor Arbeiderpartiet går for arealnøytralitet, for det har blitt koblet til deres eksisterende solidaritetsperspektiv, en skillelinje de allerede står støtt i (Lipset og Rokkan, 1967):

“Det hadde ikke vært rettferdig om vi bare bygget ned alt dette og valset over naturen slik at de som kom etter oss satt igjen med smuler.”

Oddbjørn Lager Nesje, gruppeleder for Arbeiderpartiet

4.3.6 Forpliktet til folkevekst

Intervjupersonene ga uttrykk for at kommunen både kan og skal vokse i innbyggertall selv etter at kommunen har innført arealnøytralitet. De peker på at dette er mulig fordi det ligger stort vekstpotensiale i fortetting og transformasjon av eksisterende bebygde områder:

“Vi har også bygd ned så mye natur så langt at vi har mye plass å boltre videre samfunnsutvikling på, uten å ta flere stykker natur... ..vi har mulighet for enormt stor befolkningsvekst, langt utover kommuneplanperioden selv om vi velger å være arealnøytrale.”

Varaordfører Hans Martin Enger (Miljøpartiet De Grønne)

De fleste ga uttrykk for innbyggervekst var noe de hadde forpliktet seg til tidligere. Et interessant funn var at alle forklarte vekst med eksterne faktorer som forventninger knyttet til Follobanen og liknende. Altså ga ingen eksplisitt uttrykk for at vekst i innbyggertall var noe de *aktivt ønsket seg*, ut fra en egenmotivasjon:

“Vi erkjenner at vi har fått et oppdrag med Follobanen, om at man skal bygge langs stasjonsområdene... ..men først og fremst så skal det være godt og trygt å bo i Nordre Follo. Så kommer vekst.”

Elin Skifjell, gruppeleder for Sosialistisk Venstreparti

“Befolkningsveksten er vi jo positive til, siden vi var positive til Follobanen. Siden vi, når vi sa ja til

Follobanen, Norges største samferdselsprosjekt, 36 milliarder kroner, da sa vi også ja til å bli en by, da sa vi ja til å bli en regional by, og ta i mot vekst og press. Så vi har sagt ja til å vokse.”

Camilla Edi Hille, gruppeleder for Venstre

Ordføreren påpeker at det er de (kommunestyret, red.anm.) som bestemmer veksten. Det kan likevel se ut til at både forventninger om vekst og økonomisk kapasitet påvirker poiltikerne ved å sette en slags øvre og nedre begrensninger på hvor mye de bør vokse:

“Follobanen gir noen forventninger til vekst, men det er jo vi som bestemmer veksten. Og det tror jeg har vært litt vondt for noen utbyggere å se for vi må ha råd til også barnehage, skole, omsorgsbygg, i takt med den utviklingen vi har i befolkningen. Det er ikke lov for utbyggere å betale skoler, for eksempel. Så vi må, og da gjelder det å gjøre det på et nivå som for det første ikke gjør at kommunen går konkurs, fordi vi gaper over alt for mye, men også at det ikke blir for dyrt for innbyggerne, som er de som betaler for det.”

Ordfører Hanne Opdan (Arbeiderpartiet)

De fleste ga uttrykk for at veksten ikke måtte skje for fort, fordi dette ville skape investeringsbehov som går ut over kommunens økonomi:

“Det er jo en balanse (mellom boligbygging og kommunens økonomi, red.anm). Det er ikke rom for mer enn 400-500 boliger i året i kommunen vår. Vi klarer ikke å bygge ut skoler, barnehager og annen infrastruktur raskt nok til å kunne ha større boligbygging.”

Leder for utvalg for klima, areal og byggesak Anne-Beth Skrede (Arbeiderpartiet)

4.3.7 Syn på økonomisk vekst

Intervjupersonene ga uttrykk for tre hovedretninger: SV og MDG mente at økonomisk vekst var underordnet andre hensyn (hen tar altså ikke stilling til vekst/nedvekst), Venstre sa at vekst var noe man ikke kommer unna, og Ap sa at økonomisk vekst var ønskelig. Dette passer god med det oppsettet av partier langs linjen mellom vekst og nedvekst som ble presentert tidligere.

Flertallet ga likevel uttrykk for at vekst var den retningen politikken deres gikk i. Da jeg spurte om synet på vekst, ga representanten fra SV uttrykk for at der de måtte begrense veksten var det kun snakk om å slakke ned litt av praktiske hensyn, ikke et *oppgjør* med veksten i seg selv:

“Først og fremst så skal det være godt og trygt å bo i Nordre Follo. Så kommer vekst.”

Elin Skifjell, gruppeleder for Sosialistisk Venstreparti

Men så kom en av de største overraskelsene jeg fikk i løpet av alle intervjuene. Det var da MDGs representant sa noe ganske annet enn jeg forventet. I stedet for å ta eierskap til nedvekst-begrepet skjøv han hele denne skillelinjen fra seg, og begynte å snakke om viktigheten av å kunne kombinere arealnøytralitet og befolkningsvekst i stedet:

“Jeg har ikke noe agg mot veksten i seg selv, men jeg har et veldig sterkt agg mot alle konsekvensene

av den og slik den fungerer i dag... Men det som har vært veldig viktig i dette kommuneplanarbeidet har nettopp vært å se på om det går an å kombinere det kommunalt vedtatte målet om befolkningsvekst med målet om arealnøytralitet... Hvis vi hadde gjort lovverket, og reguleringer og gebyrer, og tilskudd riktig, går det an å snu (den negative utviklingen, red.anm). Det er litt viktig for meg. Det er på en måte revolusjonerende annerledes, men det er ikke nødvendig i teorien med en revolusjon verken vekk fra demokrati eller en demokratisk styrt blandingsøkonomi.”

Varaordfører Hans Martin Enger (Miljøpartiet De Grønne)

Venstre plasserer seg selv i en diskurs for grønn vekst, og beskriver selv hvordan dette kan løses gjennom en frikobling mellom økonomisk vekst og ressursbruk,

“Jeg tenker at vi ikke kommer unna økonomisk vekst. Der vet jeg at det er veldig forskjellig syn på partier, men økonomisk vekst kan jo være en bærekraftig økonomisk vekst, vi trenger ikke redusere forbruket hvis det er et bærekraftig klimanøytralt, hvis det er tjenester og service i stedet for produksjon og forbruk for eksempel, du kan få økonomisk vekst av massasje, men det er ikke negativt for klimaregnskapet at noen blir massert...”

Camilla Edi Hille, gruppeleder for Venstre

Arbeiderpartiet var som forventet minst kritiske til den tradisjonelle veksten. Det ble trukket frem at vekst var viktig for å kunne fylle barnehager og skoler:

“Vi skal fylle barnehagene og skolene våre. Da trenger vi et omløp og en vekst for å kunne bidra til det. Man ønsker jo en vekst.”

Ordfører Hanne Opdan (Arbeiderpartiet)

Arbeiderpartiet svarte helt til forventningene om vekst. Silk som Hammer trekker fram er det i arbeiderbevegelsen siden fremveksten av arbeidersamfunn en tanke om å fordele mer til industriarbeidere og -eiere ved å gjøre kaka større, ikke gjennom radikal omfordeling (Hammer, 2016):

“Det (vekst, red.anm.) er veldig viktig for oss. Jeg sa det jo helt innledningsvis. At rettferdig fordeling er veldig viktig for meg personlig. Jeg valgte Arbeiderpartiet fordi partiet har en tydelig ideologi på det: vi må skape og dele. Vi er jo et parti som ønsker økonomisk vekst, men det må gjøres på en bærekraftig måte. En måte som gjør at godene, veksten som skapes, blir fordelt rettferdig mellom innbyggerne. Det oppsummerer veldig mye av mitt ideologiske ståsted: Du må skape noe, skal du dele noe.”

Oddbjørn Lager Nesje, gruppeleder for Arbeiderpartiet

5. Drøfting

Nå har vi sett hva politikerne legger til grunn for innføringen av arealnøytralitet i Nordre Follo. Nå skal jeg løfte forskningsspørsmålene på nytt og se hva som kan utledes av funnene. I denne prosessen løfter jeg først funnene og forsøker å se disse i lys av teorien.

5.1 Arealnøytralitet

5.1.1 Natursynet endrer seg

Det er interessant å se hvordan natursynet endrer seg over tid i de ulike partiene. Det er spesielt tydelig hos SV at dette er utvikling som går parallelt med vekstutviklingen. Vekst (forutsatt at denne er lenket til ressursforbruk) og natur henger også sammen. Lavere ressursforbruk innebærer mindre forbruk av energi-, arealer og materialer. Arealforbruk erstatter natur direkte, mens produksjon av både energi og materialer legger i dag beslag på store naturområder.

Politikerne delte uoppfordret mange økosystemtjenester som friluftsliv, rekreasjon, møteplasser og karbonbinding da jeg spurte ut om deres natursyn. Dette gjorde at jeg ville kategorisere og legge til noe teori fra Millennium Ecosystem Assessment (MA). Likevel var det i all hovedsak de kulturelle økosystemtjenestene som ble løftet. I tillegg til dette nevnte flere karbonbinding, men det ble også lagt ulik vekt på av de forskjellige partiene.

For den videre drøftingen vil jeg se natur i en helhetlig sammenheng i vekstdiskursene. Til slutt skal jeg plassere partiene opp på aksene vekst, grønn vekst og nedvekst.

5.2 Nordre Folløs politiske landskap

Nå skal vi se nærmere på hvordan lokalpartiene står i det politiske landskapet, en drøfting som baserer seg på det vi har funnet i dokumentanalysen og i intervjuene.

5.2.1 Miljøpartiet De Grønne - nærmest nedvekst men bruker ikke begrepet

Miljøpartiet De Grønne har den lengste listen over nedvekst-tiltak både i gammelt og nytt program. Mange punkter er også veldig konkrete. De aller fleste av punktene passer overens med Hammers fire ideologiske komponenter. Hammer beskriver retningen MDG er inne på som *grønn transformasjon med moderat innramming* (s. 217). De går ikke helt ut til høyre på aksene og forsvare nedvekst, men inntar en forholdsvis moderat posisjon. MDG ønsker også å innføre eiendomsskatt med en sosial profil. Eiendomsskatt kan omdirigere midler fra husholdningers forbruk til å investeres i sosial- og miljøpolitiske tiltak. Samlet sett ser det ut til at MDG i Nordre Follo ligger litt nærmere nedvekst-diskursen enn diskursen om grønn vekst. De går langt i å dulte folk til å velge nedvekst-orienterte livsstiler med lave utslipp og lavt ressursforbruk.

Nettopp derfor blir jeg overrasket i intervjuet med De Grønnes representant. Han sier han ikke har noe agg mot den økonomiske veksten i seg selv, men mot *konsekvensene* av den. Hvorfor er ikke MDG et tydeligere talerør for nedvekst-alternativet, når såpass mye av politikken i programmet peker mot nedvekst?

Hammer (2016) peker på at også Miljøpartiet De Grønne har interne motsetninger. På den

måten kan lokalpartiet ha sterkere tilhengere av nedvekst på den ene siden og tilhengere av grønn vekst på den andre. I så fall er en løsning for en fremtredende figur i partiet å balansere kommunikasjonen. I stedet for å velge mellom konseptet nedvekst/vekst kan man forene alle mot den felles fienden: *konsekvensene* av veksten. Slik vi også ser at for eksempel Arbeiderpartiets talspersoner opp igjennom har hatt et krevende forhold til linjen vekst-vern, eksisterer en liknende linje i De Grønne, forskjellen er at spenningen her står mellom grønn vekst og nedvekst, ikke grønn vekst og evig vekst (ibid.)

Men også det MDGs representant sier videre, er interessant og gir rom for tolkning:

“Det er på en måte revolusjonerende annerledes, men det er ikke nødvendig i teorien med en revolusjon verken vekk fra demokrati eller en demokratisk styrt blandingsøkonomi.”

Hammer beskriver et liknende skillet mellom radikal og reformistisk, bare på en annen måte, han kaller dette gapet innad i grønne partier skillet mellom *miljøvern* på den ene siden og *økologisme* på den andre (Hammer, 2016). Han definerer retningen miljøvern som *“administrativt reformarbeid med forankring i etablerte økonomiske praksiser”* og beskriver de som tilhører retningen økologisme for å mene at *“bedre livsmiljø bare kan oppnås hvis vi mer grunnleggende endrer vår levemåte”* (Hammer, 2016, s. 220). Han spør om ikke økologisme i en sin mest mørkegrønne variant kan føre til et ønske om å oppnå det som er rett uavhengig av virkemidler (ibid.), men svarer seg selv med at selv om slike holdninger mulig eksisterer, er grønne parter forankret i en demokratisk tradisjon og med et verdigrunnlag av ikke-vold. Jeg tenker at store samfunnsendringer kan skremme folk, og at det kan være viktig å vise at en endring i ganske radikal grønn retning, ikke trenger å oppleves så annerledes: at det for eksempel ikke innebærer å kaste de demokratiske verdiene over bord.

Hammer løfter også Andrew Dobsons syn, som mener grønne politiske partier bør ha en radikal og en reformistisk fløy (Hammer, s.220). Dobson mener en radikal fløy gir rom for å stille spørsmål, og minne om at den reformistiske miljøpolitikken bare er en moderat posisjon - at partiet må videre til neste nivå når en reform er gjennomført (ibid.). Dette er interessant, spesielt siden vi ser at MDG nettopp gjør dette. De flytter seg videre og går for *naturpositivitet* når de får en seier om arealnøytralitet: dette kan tyde på at det er krefter i Nordre Follo MDG som arbeider reformistisk og forsøker å flytte politikken i en radikal retning, men at de gjør det steg for steg. Om De Grønne i Nordre Follo faktisk har en reformistisk og en radikal fløy har ikke denne oppgaven funnet ut av, men det er en mulighet.

5.2.2 Sosialistisk Venstreparti - tegn på et nyoppdaget miljøengasjement

Det overrasket meg stort at SV var partiet med færrest punkter på området miljøpolitikk generelt i 2019. Men samtidig er SV det partiet som har den største *økningen* i miljøpolitikk koblet til nedvekst i det nye programmet for 2023. Det skal sies at de i begge perioder uansett har et desto fyldigere program for sosialpolitikken, som fremstår som deres satsingsområde. Dette er ikke overraskende, ideologisk tilhører SV sosialismen, som Hammer beskriver som en visjon om sosial likhet og mer fellesskap og samarbeid (Hammer, 2016). Han mener sosialismen har familielikheter med, men også forskjeller fra den grønne ideologien. Sosialismen har i løpet av mesteparten av sin eksistens ikke tatt noe oppgjør

med veksten, men lagt til grunn at økonomisk vekst gjør kaka som fordeles større (ibid.)

Programmet fra 2019 ga ikke inntrykk av at miljø er noen hovedsatsing for SV, mens programmet for 2023 forteller en helt annen historie. Dette gir inntrykk av at de har begynt å snuse på en politikk for nedvekst. Det går fortsatt en rød tråd gjennom denne politikken, parallelt med den grønne. Flesteparten av tiltakene har en sosial dimensjon for egne innbyggere ved siden av den miljømessige dimensjonen.

SV vil også innføre eiendomsskatt, men når de beskriver hva de vil bruke skatteinntektene på er det for å *“gi billigere SFO, sikre flere barnehagelærere og lærere, flere barnehageplasser med ett ekstra opptak i året, sikre flere stillinger til hjemmetjenesten, flere omsorgsplasser og sørge for satsing på snarveier og sykkelveier”* (Nordre Follo SV, 2023, s. 17).

At SV vil bruke mesteparten av midlene til å finansiere ambisjonene innen sosialpolitikken, er ikke så overraskende. Denne dimensjonen kommer også frem når SV vil ha forsøk med 6-timers arbeidsdag, men med full lønnskompensasjon. Hickle med flere påpeker at industrialiserte land må redusere sitt materielle forbruk med 70% (Hickle et.al., 2022). Fra et sosialistisk perspektiv kan en da man innvende at med omstilling der de rikeste er med på å betale, er det nok til alle, Jeg er ikke overbevist. Norge er et rikt land å regne selv blant industrialiserte land. Dette må trolig innebære at de aller fleste i Norge må redusere sitt materielle forbruk enda mer enn dette. Dersom nedvekst slår til vil vi uansett om lønnen er lik, måtte ha redusert kjøpekraft, i alle fall spesifikt i forhold til de mest ressurskrevende forbruksvarene.

Hammer påpeker at sosialismen og den grønne diskursen kan møtes på et viktig punkt. Dersom vår behandling av naturen gir lavere produktivitet over tid, kan dette svekke kapitalismens “trickle-down”-effekt, og at det dermed er mulig å kombinere den grønne kritikken av vekstpolitikken med en sosialistisk kritikk av urettferdighet (Hammer, 2016).

Gruppeleder for SV, Elin Skifjell, gir selv uttrykk for å ha blitt mer opptatt av miljø og klima det siste året. Det kan virke som at SV i større grad enn før har oppdaget hvordan rettferdighetsperspektivet og det grønne perspektivet er koblet sammen, og at natur betyr mye for folk i Nordre Follo. SV har uansett beveget seg i markant grønnere retning basert på det vi kan se i partiprogrammene.

5.2.3 Venstre - natur, innovasjon og grønn vekst

Venstre skriver varmt om lokaldemokrati og brukervennlighet i kommunen. De er alene om å skrive at de vil ha meldeplikt på hogst i kommunen. Videre har de en profil som bygger opp om mange nedvekst-tiltak som andelslandbruk, reparasjoner, gjenbruk, bilfrie soner og mer sykling og gange. De er alene om å foreslå å stille kommunale lokaler til disposisjon for arrangementer som oppmuntrer til reparasjoner og gjenbruk. De er også alene om å ville stimulere til hjemmekompostering. Som MDG og SV, vil også Venstre ha et mer sammenhengende sykkelveinett, og de skriver at nye næringsområder må ligge i tilknytning til hovedvei eller bane. Venstre har også lagt mye arbeid inn i sin næringslivspolitik, og er spesielt opptatt av innovasjon og entreprenørskap, og de små og mellomstore bedriftene. Venstre ønsker ikke å innføre eiendomsskatt i perioden. Programmet er preget av

teknologioptimisme. Samlet sett mener jeg Venstre ligger innenfor diskursen grønn vekst.

Dette bekrefter Venstres gruppeleder Camilla Edi Hille når hun beskriver at man ikke kommer unna vekst, men hevder at dette kan gjøres bærekraftig. Når hun fremholder at det ikke ødelegger miljøet om flere kjøper tjenester som for eksempel massasje, er dette helt i samsvar med måten Stoknes beskriver decoupling (Stoknes, 2020). Når jeg likevel plasserer Venstre på aksene med grønn vekst, er det av de grunnene jeg har redegjort for, at jeg er tvilende til at grønn vekst (forbedring, teknologisk utvikling) vil klare å kutte klimautslipp og bevare natur raskt nok.

Venstres representant gir inntrykk av å ha et høyere kunnskapsnivå og større engasjement for naturen enn jeg hadde forventet fra en lokalpolitiker i Nordre Follo. Ikke bare opplever jeg ordbruken rundt svært store deler av problemene som presis og relevant, men den er også tidvis krydret med banneord som uttrykk for hvor mye det haster og hvor alvorlig dette er. Jeg kunne ikke fri meg underveis i intervjuet fra å tenke at det var en friggjørende kombinasjon.

Rundt dette tenker jeg at det ikke er kunnskap eller engasjement i uttrykksform jeg skal bruke for å vurdere forskningsspørsmålet, men hva som er partiets og politikernes rasjonale, og hvilken diskurs denne tilhører. Venstre har et stort engasjement for natur, de har få skrupler for å innføre positive, teknologiorienterte tiltak. dolorem

5.2.4 Arbeiderpartiet - et vekstorientert parti med noen grønne spor

Som forventet er det et moderat fokus på miljø i Arbeiderpartiets program. Men det er overraskende få klare spor etter nedvekst-politikk. Det viktigste ved Arbeiderpartiets program er likevel det som *ikke sies*: de hadde for eksempel *ikke* et punkt om å legge til rette for nye næringsområder i 2019, før de innarbeidet punktet om arealnøytralitet. Et slikt punkt kunne vi normalt forventet, ut fra Arbeiderpartiets nasjonale posisjon i det politiske landskapet.

Ap vil i 2023 redusere kommunalt forbruk, vurdere mer gjenbruk og rehabilitering av bygg, og de ønsker å innhente vedlikeholdsetterslepet på kommunens bygg og eiendom. Hvis de klarer å samle nok midler bak det siste punktet kan det være et grep som virkelig monner. Jeg synes det var overraskende at Arbeiderpartiet i sitt program utover dette ikke tok et mer overordnet oppgjør med veksttankegangen ved å beskrive en politikk som i større grad reduserer privat og offentlig forbruk. At de er for arealnøytralitet kunne tydet på dét.

At Aps program likevel ikke kan ses som utpreget vekstkritisk må ses i sammenheng med at det i programmet deres fortsatt er en del som skal bygges: de vil ha lysløype mellom Langhus, Oslo, Tårnåsen og Greverud. De vil utvikle flere møteplasser som bl.a. discgolf (som ofte legges i natur). De vil gi landbruksnæringen gode vilkår for videre vekst og utvikling, og sikre nødvendige innfartsparkeringer. De vil forlenge Søndre Tverrvei, og mener at heltidsarbeid bør være normalen i kommunen. Ap omtaler ikke eiendomsskatt i sitt program for 2023-2027.

I intervjuene med Arbeiderpartiets representanter finner jeg blant annet et engasjement for natur innenfor 100 meter fra boligen. Der Inglehart (1977) løfter miljøvern som en postmaterialistisk verdi, kan man også innvende at det lokale miljøet er noe høyst materielt og tilstedeværende i folks liv, ikke bare et abstrakt overskuddsfenomen (Hays & Hays,

1987). Nærmiljøet er gjerne et sted folk har inngående kjennskap til, så det kan muligens være et overskuddsfenomen, men det er ikke lenger abstrakt. De fleste vil altså merke det dersom nærskogen hugges ned og gravemaskinene ruller inn. Dette gjør nærnatur til noe som er lettere å begripe og forholde seg til enn mer abstrakte miljøproblemer som har konsekvenser for noen andre, et annet sted en gang i fremtiden.

“*Man må skape noe for å dele noe*” sier gruppeleder Oddbjørn Lager Nesje i Nordre Follo Arbeiderpartiet. Dette samsvarer med det tradisjonelle synet den moderate arbeiderbevegelsen tok i møte med industrieierne under den industrielle revolusjon (Hammer, 2016). Dette er den uttalelsen som tydeligst plasserer Arbeiderpartiets representant på vekst-siden i denne oppgavens skillelinje. På den annen side trenger ikke dette uttrykket være til hinder for at Arbeiderpartiet snuser på diskursen om grønn vekst.

Ordfører Hanne Opdan løfter naturens egenverdi, og snakker blant annet om pollinerende insekters betydning. Utvalgsleder Anne-Beth Skrede snakker om stillhet og lukten av myr. Gruppeleder Oddbjørn Lager Nesje snakker om soppstaking og hjort. Det kommer tydelig frem i intervjuene at dette er lokalpolitikere med entusiasme og engasjement for natur og felleskapsområder. Dette trekkes fram av Ruiz-Alejos & Prats (2022) som ett av elementene de brukte for analysere om lokalpolitikere følger en tanke om nedvekst. Det kan se ut til at det ligger nærmere deres verdisett å ta vare på områder og verdier for allmennheten. Hammer skriver at den grønne diskursen og sosialdemokratiet har en viktig fellesnevner. Mens sosialdemokratiet påpeker ansvarsforholdet mellom individ og samfunn, løfter de grønne diskursene det opp enda et nivå og påpeker forholdet mellom individets valg og at alle disse valgene over tid kan få konsekvenser for det felles miljøet, en problemstilling også kjent som *allmenningens tragedie* (Hammer, 2016).

Arbeiderpartiets representanter uttrykker viktigheten av kulturelle økosystemtjenester, ser på allmenne verdier i natur. De viser stor vilje til å ivareta natur også for fremtidens generasjoner og for å gi barn og unge over hele kommunen gode oppvekstvilkår, og gjennom uttalelser om pollinerende insekter, sopp, lukten av myr, menneskemøter, ser de det *store i det små*, og slik opplevelser ønsker de at alle skal ha tilgang til. I dette perspektivet kan jeg driste meg til å omformulere Aps gruppeleders sitat (spesielt siden det har så dyp forankring i arbeiderbevegelsens historie) til noe som synes å være et nytt underliggende premiss i Nordre Follo Arbeiderpartis nye naturpolitikk: “*Man må ta vare på noe, for å dele noe.*” For det er nettopp det Arbeiderpartiet her gjør med ved å sikre nærnatur for fremtiden i sin kommune.

Arbeiderpartiet har tradisjonelt plassert seg støtt på arbeidernes side i skillelinjemodellen (Lipset & Rokkan, 1967), men har blitt utfordret til å ta opp i seg nye skillelinjer knyttet til postmaterialisme (Inglehart, 1977). Dette har gjort Arbeiderpartiet mangefasettert, men de interne splittelsene gjør at Ap nasjonalt ikke klarer å innta mer enn en forsiktig stilling i miljøpolitikken (Hammer, 2016).

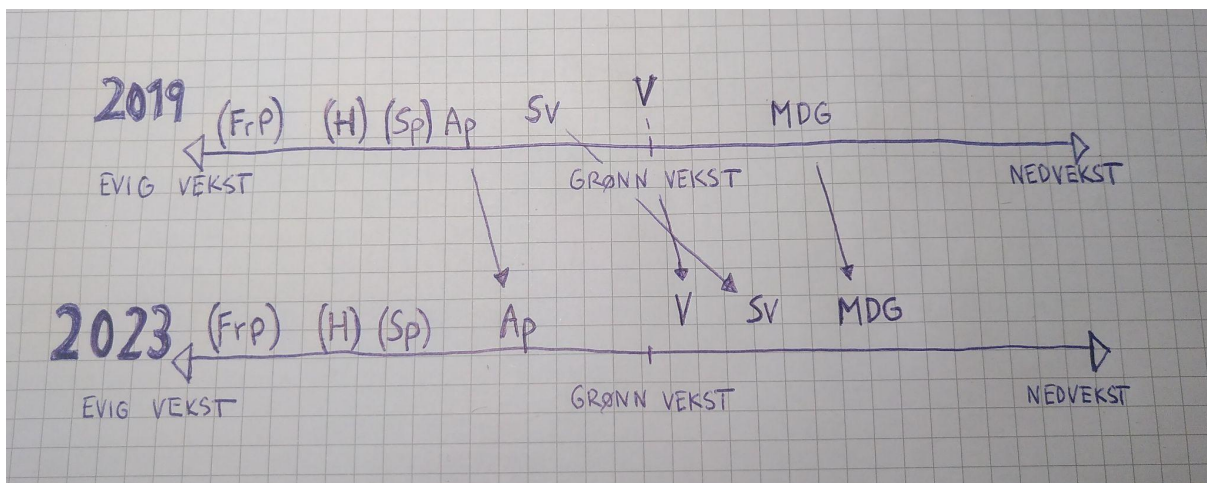
Arbeiderpartiet i Nordre Follo uttrykker i politiske program og intervjuer en større vilje til å ivareta naturverdier og gjøre miljøtiltak enn det nasjonale partiet. Dette vurderer jeg at kommer av at partiet har med seg sin grunnleggende ideologi, men samtidig tar med seg den lokale konteksten fra Nordre Follo (Sandkjær et.al, 2018). Den lokale konteksten er at det *ikke* er særlig stor motstrid mellom vekst og vern i spørsmålet om arealnøytralitet. At

disse to hensynene går overens i Nordre Follo grunnet de lokale forutsetningene, er med på å redusere motstand og øke sannsynligheten for at Arbeiderpartiet lokalt kan gjøre en slik tilpasning.

5.2.5 Lokalpartiene på den grå-grønne vekstaksen

I følge Ruiz-Alejos & Prats (2022) sine fire kriterier for lokal nedvekstpolitikk, inngår også ivaretagelsen av nærnatur som en indikator på nedvekst. Dette bygger opp om min første tanke før jeg startet arbeidet med masteren, at arealnøytralitet er nedvekst-politikk.

La oss nå plassere partiene på den grå-grønne skillelinjen, med nedvekst som det grønne ytterpunkt (Lipset & Rokkan, 1967; Inglehart, 1977; Hammer, 2016). Etter analysen vil jeg nå plassere partiene på skalaen som redegjort for i teorikapitlet. Frp og Høyre har vært de mest uttalte kritikerne av arealnøytralitet i kommunestyrets debatt (Nordre Follo kommune, 2023b), mens Senterpartiet fremsto som bygdenes forsvarer (ibid.). Med støtte i disse partienes plasseringer i det nasjonale politiske landskapet, plasserer jeg disse til venstre på aksene,

Figur 2: Grå-grønn akse fra vekst til nedvekst for utvalgte partier fra Nordre Follo fra 2019 og 2023 som viser med piler hvordan Ap - SV - V - MDG beveger seg i grønnere retning på aksene, samtidig som SV beveger seg lengre og går forbi Venstre. Merk at Frp, H og Sp står oppført i parentes, noe som markerer at de er med for en kontekstuell referanse og ikke har vært del av analysen. Kilde: oppgavens forfatter.

Nå har vi drøftet hvordan funnene i undersøkelsene plasserer partiene inn i et politisk landskap som kan forklare hvorfor de har vedtatt en målsetting om arealnøytralitet. Nå skal jeg reflektere kritisk over oppgaven, og om noe kunne vært gjort annerledes.

5.3 Refleksjoner rundt oppgaven

Jeg har lært mye av å skrive denne masteroppgaven. Jeg vil nå beskrive hvordan diskurser i konstant utvikling, mitt eget grønne verdisyn kan ha hatt betydning for oppgaven.

5.3.1 Diskursene har utviklet seg

Det fremstår som tydelig for meg at Stoknes, Hickle og flere har tilført diskursene om grønn vekst og også nedvekst flere relevante elementer siden Hammer skrev sin bok "*fra evig vekst til grønn politikk*" i 2016. Hammer fremholder også selv at diskursene er i konstant utvikling (Hammer, 2016). Men der Hammer redegjør for en mer økologisk og miljørettet orientering langs sin akse, har både nedvekst-talspersoner som Jason Hickle med fler, og også talspersoner for grønn vekst som Per Espen Stoknes, brakt inn flere dimensjoner, og noen av de er sosiale. De sosiale og økologiske dimensjonene hører nøye sammen, og det er nok vanskelig å forstå hvilke følger den ene skal ha i samfunnsutviklingen uten å ta den andre med i betraktning.

5.3.2 Grønt nedvekst-perspektiv

Jeg har vært åpen gjennom oppgaven om min førforståelse og mitt perspektiv, og jeg har forsøkt å stille meg åpen til nye funn underveis. Dette inviterer meg også til å være kritisk nå i drøftingsdelen. Jeg har i løpet av oppgaven fått økt forståelse over at det er mange områder innen de sosiale dimensjonene innad i diskursene jeg ikke tilstrekkelig har oversikt over eller forstår. Det er derfor nødvendig å være spesielt bevisst på de begrensningene dette legger på oppgaven og dens resultater.

Underveis i oppgaven har jeg oppdaget hvordan talspersoner for grønn vekst, slik som Per Espen Stoknes (2020) tar til orde for at grønn vekst er en egen retning, mens Hickle (2020) mener grønn vekst ikke finnes. Oppgaven kunne fort sporet av om den gikk i dybden på dette, og har derfor gitt noen smakebiter på diskursbrytningene og for øvrig holdt seg til den opprinnelige avgrensningen. En viktig forutsetning for oppgaven ligger i inndelingen i den grå-grønne, todimensjonale modellen. Dersom man hevder denne forutsetningen er feil, vil det også kunne rokke ved hvorvidt man mener aksene som oppgaven bygger rundt har gyldighet. Å lære mer om denne diskursen og lese ulike forskeres bidrag har i blant følt som å se kjemper slåss. Det er med en viss dose ærefrykt jeg også lar diskusjonen om grønn vekst eller nedvekst stå åpen og uten en konklusjon, til tross for at det utgjorde en forutsetning i min oppgave. Det oppleves også riktig å ta denne tvilende grunnposisjonen som forsker, men samtidig tørre å gå inn for å teste nye modeller. Jeg ender med å konkludere som MDGs representant, med at det viktigste for samfunnsutviklingen ikke er om vi ender opp med vekst eller nedvekst, men om vi får bukt med konsekvensene av den.

5.4 Veien videre

Arealnøytralitet er nylig vedtatt i Nordre Follo kommune, men i lokalpolitikken sies det at et vedtak gjelder til et nytt fattes. Til høsten er det lokalvalg, og det er derfor spennende å se om innføringen av arealnøytralitet med én stemmes overvekt, står seg videre. Dersom vi for eksempel etter valget ser en ny lokal koalisjon bestående av Senterpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, er det et åpent spørsmål om arealnøytralitetsbegrepet vil utfordres. Dette kan skje fra sak til sak gjennom dispensasjoner, eller det kan foregå i rullering av kommuneplanen gjennom at man forkaster eller utvannet arealnøytralitetsbestemmelsene.

Jeg ønsker å foreslå et par nye problemstillinger som eventuelle studenter eller forskere etter meg kan vurdere å undersøke videre:

- *Når blir Nordre Follo faktisk arealnøytralt?* Det hevdes at Nordre Follo er arealnøytrale, men likevel vil det bygges mye i kommunen de kommende årene. Det er en viss responstid mellom vedtakstidspunktet for arealnøytralitet og det tidspunktet da netto null natur og dyrka mark bygges ned i kommunen. Det er trolig ikke mulig å finne ut nøyaktig når dette er, men det vil være mulig å undersøke planer og finne ut hvor mange boliger og hvor store arealer som bygges ned før Nordre Follo når sitt *nullpunkt*.
- *Hvordan forholder Høyre, Frp, Senterpartiet og Pensjonistpartiet, Krf og Rødt i Nordre Follo seg til vedtatt arealnøytralitet, og hvordan er deres syn på vekst og natur?* Dersom man ønsker å få et bredere innblikk i Nordre Follos politiske landskap på den grå-grønn akse, kan f.eks. en masterstudent også ta for seg de partiene jeg ikke har intervjuet. Dette vil være spesielt relevant dersom flertallet endrer seg i kommunen ved høstens valg, slik at man kan følge en eventuell reverseringsprosess.

6. Konklusjon

6.1 Natur og økosystemtjenester

Delspørsmål 1:

“Hvilken rolle har lokalpolitikernes syn på natur og økosystemtjenester spilt for deres beslutning om å innføre arealnøytralitet?”

Arealnøytralitet har vært mulig å vedta i Nordre Follo fordi rasjonalet bak å bevare natur og matjord fra nedbygging, handler om hvordan tilgangen på natur settes inn i perspektivene *rettferdighet i et generasjonsperspektiv og barns oppvekstvilkår*. De folkevalgtes forståelse av den sosiale dimensjonen natur har som arena for friluftsliv og folkehelse, som møteplass og arena for rekreasjon, oppgis som viktige grunner ivareta natur.

Dette innebærer også at politikerne har ervervet kunnskap om disse kulturelle økosystemtjenestene som naturen gir oss mennesker, Jeg anser det som trolig at dette perspektivet var avgjørende for å danne flertall for arealnøytralitet i Nordre Follo kommune.

Lokalpolitikerne nevner også naturens egenverdi, men fokuset er gjennomgående størst på disse økosystemtjenestene og hvilke verdier de gir allmennheten. Dette tyder på at det er antroposentiske verdisyn, altså hva naturen gjør for oss mennesker, som veier tyngst når politikerne tar valget om å innføre arealnøytralitet.

6.2 Vekstdiskursen

Delspørsmål 2:

“Hvilken rolle har lokalpolitikernes syn på vekst spilt for deres beslutning om å innføre arealnøytralitet?”

De fire største av de seks partiene som dannet flertall for arealnøytralitet i Nordre Follo, har i stor grad forskjellig syn på vekst, grønn vekst eller nedvekst. Arbeiderpartiet tilhører en ganske moderat transformativ holdning, der de ser på vekst som ønskelig, men at denne gjerne kan være grønnere. Venstre plasserer seg stødig som tilhenger av grønn vekst, mens SV og MDG ser på det som sekundært om deres tiltak for å redusere forbruk av energi, areal og materialer fører til nedvekst eller grønn vekst.

Alle partiene ser likevel for rask vekst som en trussel, fordi dette kan utløse behov for investeringer til ny sosial infrastruktur. Dette er det bred enighet om at kommunens økonomi vanskelig kan bære. Dette er ikke et oppgjør med selve veksttankegangen, men en begrensning som likevel spiller inn på hvor raskt partiene ønsker at Nordre Follo skal vokse.

De nevnte partier peker på at Nordre Follo har store, eldre nærings- og industriområder som både kan transformeres og fortettes, og slik dekke kommunens ønsker om vekst. Dette innebærer at Nordre Follo står i en posisjon hvor de både kan vedta arealnøytralitet og samtidig vokse i mange år fremover (Nordre Follo kommune, 2023a). Nordre Follo attraktive plassering med den nyåpnede Follobanen og større nærhet til Oslo sentrum enn selv mange bydeler i Oslo har, gjør at Nordre Follo ikke må tilby eneboligtomter for å lokke til

seg nye innbyggere. De kan derfor tillate seg å bygge blokker og rekkehus og likevel nå den ønskede veksten. Arealnøytralitet kan trolig sette en demper for vekst mange andre steder i landet, dersom det ble påført kommunene fra statlig hold. I Nordre Follo ligger forholdene til rette for at man både kan få befolkningsvekst og ivareta viktige friluftsområder.

6.3 Rasjonalet bak arealnøytralitet

Hovedproblemstilling:

“Hva er lokalpolitikernes rasjonale for å innføre arealnøytralitet i Nordre Follo?”

Funnene i denne oppgaven peker mot at kommunens lokalpolitikere som er intervjuet har et sterkt sosialt engasjement, kombinert med kunnskap om naturen og hva denne gir av goder til innbyggere i deres kommune. Dette kan ha bidratt til at de undersøkte partier i posisjonen har ønsket å innføre arealnøytralitet. Lokalpolitikerne vektlegger økosystemtjenester som friluftsliv, folkehelse, mulighet for sanking, rekreasjon og at grønne områder i tettstedene utgjør sosiale møteplasser.

Samtidig har barrierer mot å innføre arealnøytralitet blitt oversteget. En av disse mulige barrierene er at arealnøytralitet kan oppfattes som et hinder mot en ønsket vekst. Dette er ikke tilfelle i Nordre Follo. Kommunen har høy vekstkraft på grunn av både beliggenhet og infrastruktur. Samtidig har kommunen store arealer der det er mulig å transformere og fortette ut hele kommuneplanens tidshorisont, selv med arealnøytralitet (Nordre Follo kommune, 2023).

7. Litteraturliste

Asdal, Kristin og Reinertsen, Hilde. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse: en praksisorientert metode*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

Bjor Hognestad, Mari Ingeborg. (2023). *Befolkningsframskrivninger - usikre men "det beste vi har": en analyse av hvordan befolkningsutvikling håndteres som et strategisk spørsmål i Ås kommune og i den regionale planen for areal og transport i Oslo og Akershus* [Masteroppgave]. Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.

Bugge, Hans Christian. (2022). *Lærebok i miljøforvaltningsrett, 6. utg.* Oslo: Universitetsforlaget.

Cattaneo, Claudio., Kallis, Georgos., Demaria, Federico., Zografos, Christos., Sekuloca, Filka., D'Alisa Giacomo., Varvarousis, Angelos & Conde, Marta. (2022). A degrowth approach to urban mobility options: just, desirable and practical options. *Local Environment*. 27(4), <https://doi.org/10.1080/13549839.2022.2025769>

D'Alisa, G., F. Demaria and G. Kallis. 2015. *Degrowth: A Vocabulary for a New Era*. Abingdon: Routledge.

Eckersley, Robyn. (1992). *Environmentalism and political theory: towards an ecocentric approach*. London: UCL press.

Flyvbjerg, Bent. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*. 12(2), s.219-245.

FN. (2022). *The UN Secretary-General speaks on the state of the planet*. Hentet fra: <https://www.un.org/en/climatechange/un-secretary-general-speaks-state-planet>

FN-sambandet. (2015). *United Nations Framework Convention on Climate Change*. Vedtatt 12.12.2015, Paris. Hentet fra: <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/parisavtalen>

FNs naturpanel. (2019). *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services of the Intergovernmental Science-Policy Platform: Summary for Policy Makers*. Hentet fra <https://www.ipbes.net/>

FN-sambandet. (2021, 9. august). *FNs rapport: en alarm for menneskeheten*. Hentet fra: <https://www.fn.no/nyheter/fns-klimarapport-en-alarm-for-menneskeheten>

FN-sambandet. (2022, 19. desember). *Convention on Biological Diversity*. Vedtatt 19.12.2022. Hentet fra: <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/fns-naturavtale>

Hammer, Svein. (2016). *Fra evig vekst til grønn politikk - samfunnsutvikling i brytningen mellom tre diskurser*. Riga: Vidarforlaget.

Hays, P. Samuel & Hays D. Barbara. (1987). *Beauty, health and permanence: environmental politics in the United States*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hessen, Dag O. (2020). *Verden på vippepunktet - hvor ille kan det bli?* Oslo: Res Publica.

Jason Hickel, Jason., O'Neill, Daniel W., Fanning, Andrew L. & Zoomkawala, Huzaifa. (2022). National responsibility for ecological breakdown: a fair-share assessment of resource use, 1970-2017. *The Lancet Planetary Boundaries*, 2022(6) s. 342-349.

Inglehart, Ronald. (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.

Jackson, Tim. (2017). *Prosperity without growth - foundations for the economy of tomorrow*. New York: Routledge.

Jacobsen, Dag Ingvar. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (2. utg)*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Millennium Ecosystem Assessment. (2005). *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. Island Press, Washington DC.

Norges Høyesterett. (2021). *Fosen-dommen*. HR-2021-1975-S. Hentet fra: <https://lovdata.no/>

Klimaloven. (2017). *Lov om klimamål (LOV-2017-06-16-60)*. Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2017-06-16-60>

Knutsen, Oddbjørn. (2004). *Social Structure and Party Choice in Western Europe: A Comparative Longitudinal Study*. New York: Palgrave Macmillian.

Lipset, Seymour M. og Rokkan, Stein. (1967). *Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: An Introduction*. New York: The Free Press.

Martínez Alonso, Laura. (2022). Barcelona's housing policy under austerity urbanism: a contribution to the debate on degrowth and urban planning. *Local Environment*. 27(4), 2. 487-501. <https://doi.org/10.1080/13549839.2021.1931075>

Miljødirektoratet. (2023). *Naturbase kart*. <https://geocortex02.miljodirektoratet.no/Html5Viewer/?viewer=naturbase>

Nordre Follo Arbeiderparti. (2019). *Nordre Follo Arbeiderparti - Kommuneprogram 2019-2023*. Hentet fra: <https://nordrefollo.arbeiderpartiet.no/nyheter/partiprogram-2019-2023/>

Nordre Follo Arbeiderparti. (2023). *Nordre Follo Arbeiderparti - Program 2023-2027*. Hentet fra: <https://nordrefollo.arbeiderpartiet.no/politikken/nordre-follo-arbeiderpartis-program-2023-2027/>

Nordre Follo kommune. (2019). *Kommuneplan Nordre Follo kommune: Samfunnsdel (vedtatt 13. mai 2019)*. Hentet fra: <https://www.nordrefollo.kommune.no>

Nordre Follo Kommune. (2023a). *Kommuneplanens arealdel 2023-2034: planbeskrivelse, bestemmelser og arealdel (vedtatt 3. mai 2023)*. Hentet fra: <https://www.nordrefollo.kommune.no>

Nordre Follo kommune. (2023b). *Nordre Follo kommune-TV, kommunestyremøte 3. mai 2023, sak 37/23*. Hentet fra <https://nordrefollo.kommunetv.no/archive/264>

Nordre Follo Kommune. (2023c). *Protokoll: Nytt forslag til delvis bompengefinansiering av strekningen E18 Retvet-Vinterbro, kommunestyremøte 14.06.23*. Hentet fra: <https://opengov.360online.com/Meetings/NORDREFOLLO/Meetings/Details/844208>

Nordre Follo MDG. (2019). *Nordre Follo MDG Partiprogram 2019-2023 - For mennesker og miljø*. Hentet fra: <https://nordrefollo.mdg.no/program-2019-2023/>

Nordre Follo MDG. (2023). *Nordre Follo MDG Lokalprogram 2023-2027*. Hentet fra: <https://nordrefollo.mdg.no/program-2/>

Nordre Follo SV. (2019). *Valgprogram Nordre Follo Sv: For de mange - ikke for de få*. Hentet <https://viken.sv.no/wp-content/uploads/sites/51/2019/08/Nordre-Follo-SV-Partiprogram.pdf>

Nordre Follo SV. (2023). *Valgprogram Nordre Follo Sv: For de mange - ikke for de få*. Hentet fra <https://www.sv.no/partiet/fylkes-og-lokallag/akershus-sv/#lokallag-225>

Nordre Follo Venstre. (2019, 27. juni). *Program 2019-2023*. Hentet fra: <https://www.venstre.no/artikkel/2019/06/14/program-2019-2023-6/>

Nordre Follo Venstre. (2023). *Valgprogram for Nordre Follo Venstre 2023-2027*. Hentet fra: <https://www.venstre.no/artikkel/2023/06/22/nordre-follo-venstres-politiske-program-2023-2027/>

Nordre Follo Venstre (2023). *Valgprogram for Nordre Follo Venstre 2023-2027*. Hentet fra: <https://www.venstre.no/artikkel/2023/06/22/nordre-follo-venstres-politiske-program-2023-2027/>

NOU 2013:10. (2013). *Naturens goder - om verdien av økosystemtjenester*. Oslo: Miljødepartementet.

Rokkan, Stein. (1987). *Stat, nasjon, klasse: Essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ruiz-Alejos, Carlos & Prats, Vincent. (2022). *In quest of implementing degrowth in local urban planning policies*. *Local Environment*, 27(4), 423-439, DOI: [10.1080/13549839.2021.1983789](https://doi.org/10.1080/13549839.2021.1983789)

Sandkjær Hanssen, G., Hamre, L. & Lien Skog, K. (2018). Jordressursar under press: Kan partipolitikken forklara gapet mellom det nasjonale målet for og den lokale forvaltninga av jordressursane? *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 34(2), s. 65-89.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-2936-2018-02-03-02>

Santarius, Tilman. (2012). *Green Growth Unravelled: How rebound effects baffle sustainability targets when the economy keeps growing*. Heinrich Böll Institute. Hentet fra: https://www.boell.de/sites/default/files/WEB_121022_The_Rebound_Effect-Green_Growth_Unraveled_TSantarius_V101.pdf

Samarbeidspartiene i Nordre Follo. (2019). *Politisk plattform 2019-2023 Nordre Follo kommune*. Hentet fra: https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/cfdc3796464d44799465dc50fe558f5f4f985ff5c6ab41cda885dd259b391319?fbclid=IwAR0wWDIHXLOTA5YhLTShm2kjLdLTBvnZRBOedclM_tZ-ubkhub1et3ij-cc

Singer, Peter. (2020). *Why Vegan? So the only question is: do animals other than man suffer?* London: Penguin Books.

Singer, Peter. (2002). *Animal liberation: The Definitive Classic of the Animal Movement (ny utg.)*. New York: HarperCollins Publishers.

Statistisk Sentralbyrå. (2023, 3. juni). *Utslipp til luft*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/forurensning-og-klima/statistikk/utslipp-til-luft>

Stoknes, Per Espen. (2018). Redefining Green Growth within Planetary Boundaries. *Energy Research & Social Science*. Vol. 44, pages 41-49. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2018.04.030>

Stoknes, Per Espen. (2020). *Grønn Vekst - en sunn økonomi for det 21. århundre*. Oslo: Tiden Forlag.

TEEB. (2010). *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: A Synthesis of the Approach, Conclusions and Recommendations of TEEB*. Hentet fra: www.teebweb.org

Xue, Jin. (2022). Urban planning and degrowth: a missing dialogue. *Local Environment*. 27(4), s. 404-422, DOI: <https://doi.org/10.1080/13549839.2020.1867840>

Øystese, Kirsten. (2023, 5. juni). Spørsmål og svar om Norges klimamål. *Energi og klima*. Hentet fra: <https://energiogklima.no/nyhet/sporsmal-og-svar-om-norges-klimamal/>

Ås Avis/Østlandets Blad. (2020, 10. Oktober). *Ås MDG ønsker dialog med Nordre Follo om utbygging på Solberg og Nygård. - Det er noe "snylterisk" over å godkjenne bygging tett på kommunegrensa*. Hentet fra: <https://www.aasavis.no/as-mdg-onsker-dialog-med-nordre-follo-om-utbygging-pa-solberg-og-nygard-det-noe-snylterisk-over-a-godkjenne-bygging-tett-pa-grensen/s/5-2-485395>

Fotnoter

- [1] Die Grünen Baden-Württemberg. *Die Grünen: made in Baden-Württemberg*. <https://www.gruene-bw.de/partei/geschichte-der-gruenen-baden-wuerttemberg/> (lastet ned: 14.07.2023)
- [2] Sabima. *Et arealnøytralt Norge*. <https://www.sabima.no/et-arealnøytralt-norge/> (Lastet ned 15.07,2023)
- [3] Viken Fylkeskommune. *Arealregnskap i Viken fylke*. Hentet fra: <https://viken.no/tjenester/planlegging/kommunal-planlegging/arealregnskap/> (lastet ned 16.07.2023)

Figurer

Figur 1: *Den grå-grønne aksen for evig vekst, grønn vekst og nedvekst*. Kilde: oppgavens forfatter.

Figur 2: *Utvalgte partier fra Nordre Follo fra 2019 og 2023 på den grå-grønne nedvekstaksen*. Kilde: Oppgavens forfatter.

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway